

Polder.blad

EEN
PLUSPUNT
VOOR DE
NATUUR

Oktober 2013

natuurpunt

Hobokense Polder

't Is weer voorbij die mooie zomer ...

We hebben allemaal kunnen genieten van een leuke vakantie, ver weg en/of dicht bij huis.

Wij zaten rond het grootste eikenbos van Frankrijk (Forêt de Tronçais) waar we op zoek zijn gegaan naar de zeer grote en zeer oude eikenbomen. We zagen er de Chêne Stebbing, met een hoogte van 37 meter en een omvang van 4,50 meter de grootste wintereik van Europa. Deze bomen van meer dan 300 jaar hebben een diameter van een paar meter; bij sommige heb je 5 à 6 volwassenen nodig om er rond te geraken. Mijn oproep in vorig boekje "Zoektocht naar een dikke bosreus in onze afdeling" had geen succes. Wij zelf vonden de oude plataan aan de Delhaize een van de dikste bomen van Hoboken, (zie foto, waarop Ilona en Yaro de boom meten - Fotograaf: Danny Jonckheere). En dan kom je thuis en verneem je dat ze het Ferrarisbos in Wilrijk aan het kappen zijn, ongelooflijk droef natuurlijk.

In onze afdeling hebben we natuurlijk ook niet stil gezeten. De beheerswerken in en rond de Hobokense Polder zitten op volle toeren en er wordt met man en macht gewerkt om alles weer rond te krijgen. Van verschillende hoeken krijgen we aanvragen om te mogen helpen bij het beheer, zelfs de Goudklompjes zijn al heel het schooljaar 2013/2014 volgeboekt. De groep telt trouwens nu al een 17- tal mensen die iedere woensdag knap werk leveren. Nen dikke mercie mannen, en merciekes aan al de scholen en de kids natuurlijk niet te vergeten.

Ook op beleidsvlak houden we belangrijke gebeurtenissen nauwlettend in de gaten, zoals de Hollebeekvallei en de bestemming van de Scheldedijkwegel binnen RUP. Je kan daar verder in dit Polder.blad meer over lezen.

Wat staat er allemaal te gebeuren dit najaar? Je hebt de mogelijkheid om veel naar de vogeltjes te komen kijken samen met onze Vogelwerkgroep ARDEA. We hebben de Dag van de Natuur op 16 november, waarop we met de jongeren en kinderen van JNM en vele andere helpers gaan werken in de Hobokense Polder. Er loopt momenteel een leuke cursus Vogeltrek en je kan mee op uitstap om te genieten van de mooie natuurpracht in volle herfst, zoals op onderstaande foto van Luk Smets (Wortel 2012)

Veel plezier met het lezen van dit Polder.blad, een extra dik van 40 blzn !! En tot op een van onze volgende activiteiten.

Danny

Inhoudstafel

Editoriaal	2
Kalender	3
Cursussen	8
Beheer door Goudklompen	10
Wat gebeurt er in de Polder?	13
JNM in de Polder	14
De Nieuwe Wildernis	15
Beleid: Hollebeek	16
Kafka	18
Onze sponsors	19
Vogelwerkgroep ARDEA	20
Vogelwaarnemingen ARDEA	23
Waarnemingen afdeling HP	30
Trek wespdienvien	32
Stadslab2050	33
Kikkers en padden in Hoboken	33
Korting bij AS Adventure	33
Behaag ... Natuurlijk "20/30"	34
In memoriam Luc Kinnie	35
NP, EV-Point en WT Isolatie	36
Woonwandelingen	36
Bomen in de herfst	37
Cursus Colofon	38
De afdeling in beeld	39
Activiteitenkalender	40

Met dank aan de fotografen.
Enkele foto's werden van internet geplukt.

Voorkaft: Paddenstoel in de Hobokense Polder
Foto: Johan Bauwens
Achterkaft: Houtpantserjuffer
Foto: Jan Rose

Blauwe kiekendief - Guy Borremans

Van harte welkom
op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons
natuurgebied Hobokense
Polder mee aan de leiband,
maar kunnen niet mee bij
andere activiteiten.

Kostendelend vervoer
(7 eurocent/km wordt op de
afspraakplaats georgani-
seerd)

Kindvriendelijke tocht

Voor deze activiteiten dient
ingeschreven te worden

Dagelijks in oktober vanaf 8 u

Herfsttrektellingen op de Scheldedijk, Hoboken

Een initiatief van de Vogelwerkgroep ARDEA
Coördinator: Luc Van Schoor, 0494/33 63 09
luc.vanschoor@scarlet.be

Na de succesrijke reeksen trektel-
lingen van de voorbije jaren plant de
Vogelwerkgroep ARDEA o.l.v. Luc
Van Schoor ook dit najaar vogeltrek-
tellingen langs de Scheldedijk aan de
Hobokense Polder.

Zoals gewoonlijk situeert de trektel-
post zich op de Scheldedijk langs de
Hobokense Polder, verlengde van
Petroleumkaai (parking)

De dagelijkse voormiddagtellingen
van 8 tot ca 12 u eindigen normaler-
wijze op 3 november naargelang de
weers- (en dus trek)omstandigheden.

Twee belangrijke momenten in het
trektelgebeuren zijn de simultaantel-
lingen. Die gaan door op zaterdag 5
oktober en zondag 20 oktober. Op
deze dagen wordt er in heel Vlaan-
deren gelijktijdig geteld op de ver-
schillende trektelposten.

Meebrengen: plooiestoeltje, een warm
drankje en winddichte kledij.

ARDEA doet een oproep aan alle
vogelliefhebbers, van leek tot ken-
ners, om met ieders inbreng van
deze herfsttrektellingen een succes
te maken! Geef een seintje aan Luc
als je wil deelnemen.

Zaterdag 5 oktober vanaf 8 u

Simultaantelling in het kader van Eurobirdwatch

Door Vogelwerkgroep ARDEA

Vrijwilligers overal te lande volgen in
het najaar de vogeltrek op. Hoogte-
punt van het trekten is de simul-
taantelling in het kader van Eurobird-
watch op zaterdag 5 oktober 2013.

Een tweede simultaantelling doen we op zondag 20 oktober 2013.

Bij zo'n simultaantelling worden
zoveel mogelijk telposten bemand en

krijgen de tellers in de loop van de
dag enkele sms-jes met de hoogte-
punten op de andere telposten.

Uiteraard neemt ook de Vogelwerk-
groep ARDEA deel aan deze simul-
taantellingen. Vandaag zal het druk
zijn op de Scheldedijk in Hoboken.
Het is namelijk ook de eerste prak-
tijkles van de cursus Vogeltrek.

5 okt
2013

EuroBirdwatch
trekvoegls beter beschermen

Zondag 6 oktober om 14 u

Zwerfvuilopruimactie in en nabij de Hobokense Polder

Door Vreedzaam Protest tegen Zwerfvuil

Al van in het voorjaar is Vreedzaam
Protest tegen Zwerfvuil samen met
Natuurpunt Hobokense Polder en
Opsinjoren elke eerste zondag van
de maand actief in de Polder of aan
de rand van de Polder om sluikestort
op te ruimen. Vandaag wordt er ge-
focust op het gebied waar heel veel
afval blijkt te liggen, namelijk langs
de straatkant van het station en de
beek en het verkeersplateau van de

Schroeilaan.

Dus stroop uw mouwen op, smeer
uw kuiten en kom ons gerust (op-
nieuw) vergezellen want alle hulp zal
nodig zijn.

Praktisch: Afspraak om 14 u op de
Schroeilaan.

Info: vreedzaamprotesttegenzwerf-
vuil@hotmail.com of www.facebook.
com/vreedzaamprotesttegenzwerfvuil

Weekend 12/13 oktober

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81 - 0486/82 68 22 - andre.van.langenhove@base.be

Elke winter organiseert het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek zes watervogeltellingen in Vlaanderen (midmaandelijks in de periode oktober-maart). Bij elke telling worden alle aanwezige watervogels geteld in zoveel mogelijk gebieden.

Doel:

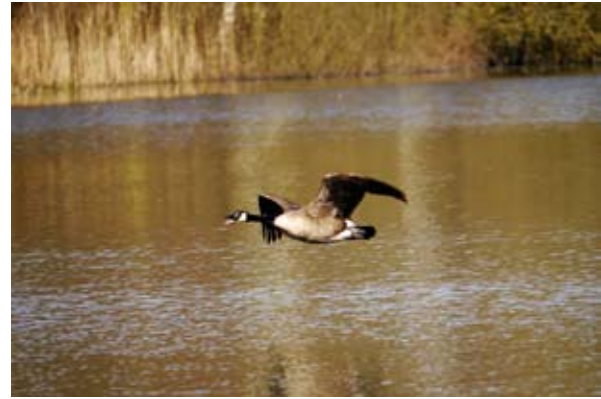
- informatie verzamelen over de aantallen, de verspreiding, numerieke trends en habitatkeuze van overwinterende watervogels in Vlaanderen
- het creëren van een referentiekader voor de interpretatie van

telresultaten op regionaal of gebiedsniveau

- bijdrage leveren aan internationaal monitoringproject "International Waterbird Census"

Al verschillende jaren nemen we in Hoboken deel aan deze tellingen. Wil je meer info over zo'n telling, neem gerust contact op met André.

Praktisch: Bel of mail even naar André voor juiste dag (zaterdag- of zondagvoormiddag) en afspraakuur. Meebrengen: warme, waterdichte kledij, verrekijker.

Canadese gans - Foto: Guy Borremans

Dinsdag 15 oktober om 20 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Alle geïnteresseerden welkom!

Zaterdag 19 oktober om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 0478/33 24 27
jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens, 03/216 93 62
-wim.a.mertens@skynet.be

Eenmaal per maand plannen we ook een halve dag natuurbeheer in het weekend. Zo kunnen ook mensen die in de week uit werken gaan en schooljongeren mee de handen uit de mouwen steken en heel veel voldoening vinden in enkele uren werken in de natuur.

We kunnen ieders hulp gebruiken om het natuurbeheer uit te voeren: jong en oud, man en vrouw, ...

Een greep uit de uit te voeren werken voor dit najaar:

- maaien en afvoeren van maaisel
- onderhoud wandelpaden

- verwijderen van exoten
 - verwijderen van sluisstort
- Vele handen maken het werk lichter en geven ook een fijne sfeer. Dus welkom.

Praktisch:

Afspraak op de Schroeilaan (straat naast de spoorweg) aan de container aan firma Procap. **Er wordt gewerkt van 9 u tot 13 u.**

Meebrengen: werkhandschoenen en stevige schoenen of laarzen.

Onze voorzitter en conservator zorgen voor een lekkere koffiekoek.

Conservator Wim aan de arbeid
Foto: Danny Jonckheere

Zaterdag 26 oktober om 8 u

Natuurgebieden in Noord-Limburg

Gids en inschrijven: Luk Smets, 03/289 73 66
luk.smets@telenet.be

Vandaag rijden we richting Bocholt en Bree, waar we zowel in de voor- als in de namiddag een pittige herstwandeling maken in enkele natuurparks van Limburg.

We bezoeken al zeker het Smeethof, een mooi wandelgebied met moerassen, bossen, hooilanden en heide. In het gebied grazen ook Gallowayrunderen, altijd weer mooi

De Abeek in Bree - Foto: Luk Smets

en indrukwekkend om zien. We passeren ook een kijkwand en een hut, met hopelijk zicht op meerdere vogelsoorten.

's Namiddags wandelen we in de nabijgelegen natuurgebieden St-Maartensheide-De Luysen, beide prachtig gelegen aan de Abeek. Ook hier brengt de tocht ons langs enkele kijkhutten. Samen met het Smeethof vormen deze gebieden een groot deel van het grenspark Kempen-Broek.

Praktisch:

Vertrek om 8 u op de parking van zwembad Sorghvliedt, Krijgsbaan Hoboken. We zijn daar weer terug ca 19 u.

We wandelen in de voor-middag ca 6 km, in de namiddag ca 7 km.

De uitstap is gratis, maar **inschrijven is noodzakelijk** om het kostendelend vervoer te regelen (7 euro-cent/km te betalen aan de chauffeur: ca 260 km, dus ca 18 euro).

Meebrengen: picknick, verrekijker, zeer stevige, waterdichte wandelschoenen of laarzen, warme (regen) kledij, fototoestel

Info en inschrijvingen ten laatste 25 oktober bij Luk en Ria Smets-Thys

De Smeethoeve in Bocholt
Foto: Luk Smets

Zaterdag 26 oktober vanaf 19 u

Halloweentocht in de Hobokense Polder

Een organisatie van Wijkraad Polderstad en met medewerking van Natuurpunt Hobokense Polder

Ontdek het Polderbos op een andere manier! Onderneem een avontuurlijke tocht in groepjes van zo'n 20 personen. Laat je verrassen door spannende, leuke en griezelige verhalen en animatie.

Durf jij het aan? Reserveer tijdig want de plaatsen zijn beperkt.

Praktisch: vertrekpunt: Taverne De Schorre, Graspolderlaan 32

Prijs: 15 euro voor de wandeling, hapje, drankje en animatie
Info en reservatie: Wijkraad Polderstad - tel. 03/828 49 96

Net als vorig jaar levert Natuurpunt Hobokense Polder gidsen en zorgen onze Goudklompjes voor logistieke ondersteuning!

Zondag 3 november om 14 u

Zwerfvuilopruiactie in en nabij de Hobokense Polder

Door Vreedzaam Protest tegen Zwerfvuil

Meer info: zie 6 oktober

Zaterdag 16 november om 9 u

Dag van de Natuur: Natuurbeheer in de Hobokense Polder i.s.m. JNM

Gratis soep en broodjes voor al wie de hele dag komt helpen!

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 –

jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens , 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be (beheer) en Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be (picknick)

Dit weekend wordt in tientallen natuurgebieden aan natuurbeheer gedaan. Het is immers DAG VAN DE NATUUR.

Op die dag willen we in Hoboken zoveel mogelijk vrijwilligers betrek-

ken bij het beheer van ons natuurgebied en ook aan de 'buitenwereld' het vrijwilligerswerk en de inzet van onze vrijwilligers belichten.

Iedereen, jong of oud, man of vrouw, kan wel een werkje vinden naar maat. Dus zeker welkom !!!

Wat is de Dag van de Natuur?

We kunnen op deze Dag van de Natuur rekenen op het jeugdig enthousiasme van JNM.

Wat gaan we doen? We snoeien wilgen snoeien en maaien gras en riet, en we planten enkele knotwilgen aan langs het nieuwe Salamanderpad.

Praktisch: We starten om 9 uur aan de cateringtent op de Schroellaan (grasveld schuin tegenover station). Er wordt gewerkt van 9 tot 12 u en

van 13 tot 16 u.

Tussen 12 en 13 u krijgt elke werker een lekkere gratis picknick aangeboden.

Om in te schatten wat we best voorzien voor de picknick, vragen we wel dat u zich **via mail of telefoon meldt bij Ria Thys, en dit ten laatste vrijdag 15 november**. Meebrengen: werkkledij, stevige schoenen of laarzen, handschoenen

Weekend 16/17 november

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81 - 0486/82 68 22 - andre.van.langenhove@base.be

Meer info: zie 12/13 oktober

Dinsdag 19 november om 20 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Alle geïnteresseerden welkom!

Vrijdag 29 november om 20 u

Fotolezing: Scandinavië door Jorn Van Den Bogaert

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Deze fotolezing zal volledig over Scandinavië gaan. De laatste jaren reisde Jorn 4 maal naar Scandinavië, zowel in de zomer als de winter. Hierbij legde hij op de eerste reis zo'n 14.000 km af gedurende 6 weken. Hij kwam prachtige natuurgebieden tegen, maar ook de lokale fauna, gaande van otters en bevers, tot zeldzame uilen, zeevogels en potvissen. Ook ging hij op zoek naar de speciale muskusos, waarvan er in de Dovrefjell nog een mooie populatie leeft! Ook beren kruisten zijn weg en fotolens.

In de winter deed hij twee reizen, waarbij hij tijdens de eerste reis op zoek ging naar orka's die in de winter naar de Lofoten komen om er te jagen op haringen. Hier kreeg hij ook het prachtige noorderlicht te zien. De tweede reis bracht hem naar Finland, waarbij de doelsoort de zeldzame veelvraat was, maar waar

hij ook enkele zeldzame spechten en uilensoorten vond.

Tussen deze reizen in, werkte hij in Zuid-Noorwegen nog enkele weken mee aan een beverproject, waarbij hij tijdens de nacht erop uit trok om bevers te vangen en te onderzoeken. Ook een trekking in de Hardangervidda stond in deze reis op het programma. Kortom, een zeer gevarieerde voordracht met schitterende natuurfoto's gegeven door een enthousiast verteller. Een aanrader dus. WELKOM !!!

Praktisch: Afspraak om 20 u in Extra Time, Louisalei 24 Hoboken
Inkomprijs: 3 euro per persoon.
Einde omstreeks 22.30 u.

Fuut met vis - Foto: Eva Suls

Een indrukwekkende muskusos

Zondag 1 december om 14 u

Zwerfvuilopruiactie in en nabij de Hobokense Polder

Door Vreedzaam Protest tegen Zwerfvuil

Meer info: zie 6 oktober

Zondag 8 december om 8.30 u

Vogeltocht naar de natuurgebieden van de haven op Antwerpen - Rechteroever

Gids en inschrijven: Marnix Lefranc, 0499/23 01 91
marnix.lefranc@telenet.be

De voorbije jaren zijn we tijdens de winter al meerdere keren op stap geweest in de waardevolle natuurgebieden van het havengebied op linkeroever.

Deze winter kiezen we voor een uitstap op de rechteroever.

Net zoals op linkeroever zijn ook hier de natuurgebieden van cruciaal belang voor tal van trekvogels. Zij vinden hier op hun marathonvlucht van soms duizenden kilometers een deugdlopende stop- of pleisterplaats om te verpozen en hun vetreserves aan te vullen. Sommigen blijven maar even, anderen brengen er heel de winter door. Ook talloze beschermd vogelsoorten komen hier tot broeden. Het gebied geniet op Europees niveau de status van beschermd Vogelrichtlijngebied.

Vandaag gaan we een kijkje nemen met speciale aandacht voor de vele wintervogels die er vertoeven. Mogelijke soorten die we kunnen spotten zijn: roerdomp, brilduiker, nonnetje, pijlstaart en krooneend.

De gebieden die we zullen bezoeken liggen nog niet vast. Dit zal de dag zelf bepaald worden afhankelijk van wat we allemaal te zien krijgen.

Deze tocht gaat door met medewerking van Vogelwerkgroep ARDEA.

Praktisch:

Afspraak om 8.30 u op de parking onder de viaduct aan 't Spant, Boomsesteenweg 335 in Wilrijk. Kostendelend vervoer aan 7 eurocent/km.

Om te garanderen dat iedereen kan me rijden, is **inschrijving op voorhand verplicht**. Einduur om 18 u aan 't Spant.

Deelnemen voor een halve dag (voor- of namiddag) is ook mogelijk na overleg met de gids. Uiteraard moet je dan zelf voor vervoer zorgen

Meebrengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, warme en regenbestendige kledij, stevig schoeisel of laarzen bij regenweer.

Nonnetje - Foto: Raymond De Smet

Zaterdag 14 december om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 0478/33 24 27 – jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Meer info: zie 19 oktober

Weekend 14/15 december

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

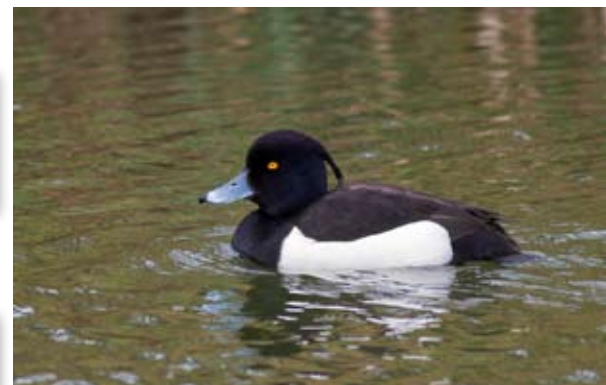
Info: André van Langenhove, 03/288 00 81 - 0486/82 68 22
andre.van.langenhove@base.be

Meer info: zie 12/13 oktober

Dinsdag 17 december om 20 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Alle geïnteresseerden welkom!

Kuifeend - Foto: Joachim Pintens

**Natuurpunt Antwerpen Stad organiseert dit najaar
nog 2 snelcursussen en een voordracht**

Cursus Paddenstoelen voor beginners – Hans Vermeulen

De fascinatie voor paddenstoelen is even oud als de mensheid. Enerzijds is er de diep gewortelde angst voor giftige paddenstoelen, anderzijds de nieuwsgierigheid naar leukere soorten. Hoewel dit aspect ruim aan bod komt, geeft de theorieles het antwoord op heel wat vragen. Wat is een paddenstoel?

Is een paddenstoel hetzelfde als een zwam? Hoe leeft een paddenstoel? Spelen paddenstoelen een rol in de natuur? Waar moet je paddenstoelen zoeken? Welke groepen paddenstoelen bestaan er?

In Vlaanderen komen 4000 paddenstoelsoorten voor. Teveel om in één praktijkles te leren kennen. Daarom leer je tijdens de praktijklessen werken met een uniek systeem om paddenstoelen in het veld te herkennen.

Theorie: woensdag 9 oktober, 19u30 – 22u30, Ecohuis Antwerpen (Turnhoutsebaan 139, Borgerhout)

Excursie: zondag 13 oktober, 9u – 12u, parking domein Vordenstein (Kopstraat ter hoogte van de Graaf Joseph De Pretstraat, 2900 Schoten)

Voordracht: Weetjes en verhalen over paddenstoelen – Hans Vermeulen

Woensdag 11 december, 19u30 – 22u30, Ecohuis Antwerpen (Turnhoutsebaan 139, Borgerhout)

Cursus bomen in winterkleed – Hans Vermeulen

Traditioneel baseren cursussen over bomen en struiken zich op de kenmerken van de bladeren. Maar gezien inheemse loofbomen en struiken hun bladeren verliezen, zijn ze tijdens de herfst, winter en vroege lente niet of erg moeilijk aan hun bladeren herkenbaar. Heel wat andere kenmerken, die in boeken zelden aan bod komen, laten je echter toe om bomen en struiken ook tijdens de winter feilloos op naam te brengen. Tijdens de cursus maak je kennis met deze minder bekende aspecten

van alle inheemse bomen en struiken. Ook wordt aandacht besteed aan weetjes over gebruik, geneeskracht, rituele betekenis, enzovoort.

Theorie: donderdag 7 november, 19u30 – 22u30, Ecohuis Antwerpen (Turnhoutsebaan 139, Borgerhout)

Excursie: zaterdag 9 november, 14u – 17u, ingang Park Den Brandt (Beukenlaan 12 Wilrijk)

Hoe inschrijven?

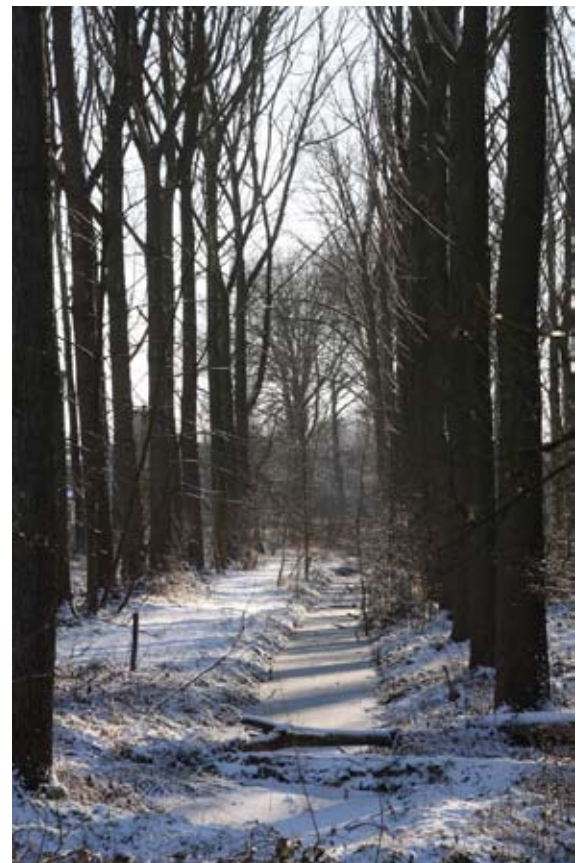
1) Stuur een email naar cursussen@natuurpuntantwerpenstad.com en laat weten welke cursus(sen) je wil volgen. Vermeld eventueel je lidkaartnummer van Natuurpunt

2) Betaal op volgend rekeningnummer: IBAN: BE60 5230 8051 9270 / BIC: TRIOBEBB met vermelding van je naam en cursus(sen) waarvoor je inschrijft.

Kostprijs:

- Cursus: Leden: 12 euro (7 euro voor les/excursie afzonderlijk); Niet-leden: 15 euro (8 euro voor les/excursie afzonderlijk)
- Voordracht: Leden: 7 euro; Niet-leden: 8 euro

Meer info: bel Marieke op 0494/080634 of surf naar <http://www.natuurpuntantwerpenstad.be/>

onze burenl

Natuurpunt Aartselaar organiseert in het voorjaar 2014 Cursus Natuur voor groentjes

In het voorjaar van 2014 organiseert Natuurpunt Aartselaar in samenwerking met de Heemkundige Kring Aartselaar een interactieve en werfelende instapcursus voor natuurliefhebbers.

In 5 unieke "lessen" en evenveel excursies laten de lesgevers al hun enthousiasme op je los. Je wordt ondergedompeld in de wondere wereld van onze wilde dieren en planten en gaat op reis langs de Natuur(punt) gebieden in eigen streek en verder.

Contactpersoon: Johan Herreman, 03/ 887 27 98 - herreman.johan@skynet.be

Inschrijven door betaling van het cursusgeld op rekening BE88 9799 7675 4841 van Natuurpunt Aartselaar met vermelding "Natuur voor groentjes": **30 euro voor Natuurpuntleden en 40 euro voor niet-leden.**

Beslis je tijdens de cursus lid te worden, dan krijg je 10 euro korting op je lidmaatschap: we mikken immers op mensen die zich voor onze vereniging willen engageren !

Thema's:

1. Natuur op mensenmaat

Woensdag **26 februari**: Lesgever Joeri Cortens van Natuurpunt Educatie. Dit deel heeft tot doel de natuurbeleving centraal te stellen

en elkaar beter te leren kennen. Zaterdag **1 maart** excursie: Natuurwandeling met een "opkikkertje" in Aartselaar

2. Huis-, tuin- en keukennatuur

Woensdag **12 maart**: Lesgever: Ronny Verelst. Natuur in de nabije omgeving (de wilde tuin, composteren,...) Zaterdag **15 maart** excursie o.l.v. Ronny. Bezoek aan ecologische tuin i.s.m. Velt

3. Achter de schermen van de natuur

Woensdag **19 maart**: Lesgever:

Johan Herreman. Hier gaat het over de samenhang, de soorten biotopen, plantengemeenschappen, op een eenvoudige wijze gebracht!

Zaterdag **22 maart**: excursie o.l.v. Gert Verschuere. (Fiets)tocht langs natuurgebieden in de Rupelstreek – met aandacht voor de evolutie van de landschappen in historisch perspectief.

4. Natuur, daar wordt aan gewerkt

Woensdag **26 maart**: Lesgever: Luk Smets. Het natuurbeheer in al zijn aspecten komt hier aan bod. De 6 "vuile" V's (vermesting, verzuring, verdroging,...)

Zaterdag **29 maart**: excursie o.l.v. Luk Smets & Danny Jonckheere. Educatieve beheeractiviteit in de Hobokense Polder

5. Een blik op de wereld

Woensdag **2 april**: Lesgever: Joeri Cortens van Natuurpunt Educatie. Hier gaat o.m. over onze ecologische voetafdruk.

Zaterdag **5 april**: excursie o.l.v. Ria Thys. Fietstocht langs 2 biobedrijven, met o.a. een bezoek aan de Plukboerderij in Schelle.

Hier beëindigen we de cursus met een **hapje en een drankje**, u graag aangeboden door Natuurpunt Aartselaar

Met actuele thema's als klimaat, biodiversiteit en duurzaamheid nemen we zelfs even een kijkje over de grenzen, maar niet zonder praktische tips voor huis en tuin.

Om deel te nemen is geen voorkennis vereist. Laat deze boeiende kennismaking niet aan je neus voorbij gaan en nodig geïnteresseerde burenl, vrienden en familie mee uit.

De "**5 lessen**" gaan door op woensdagen: Afspraak om 19.30 u in het lokaal van de Heemkundige Kring, Carillolei 3 te Aartselaar. Einde rond 22.30 u

De "**5 doe-activiteiten**" vinden plaats op zaterdagen van 10 tot 13 uur. In samenspraak met de cursisten kunnen de uren wat verschoven worden. De afspraakplaats wordt tijdens de vorige les meegedeeld.

Werken in de Polder met de Goudklompjes en anderen

Tekst: Roger Desmedt en Franz Van Leekwijck

Foto's: Paul Van den Broecke en André Van Langenhove

In de tekst worden de Goudklompjes niet altijd met naam genoemd
Vaste ploeg GKI's: Gilbert VdV, André VL, André D, Adri J, Franz VL, Michel C, Chris V, Peter VE, Jos DG, Gilbert P, Andreas R, Eddy VG, Freddy V en Roger D.

GelegenheidsGKI's: Johan R en John K. en Willy

Derden: Patrick Verdict (project Mix en Match), Johnny Verelst en Luc Verachtert (CAW de Mare), Jersy Vanbeselaere (SA) en Bastiaan Aerts.
Jongeren: Iori, Yaro ,enz ...

Woensdag 12 juni

10 GKI's + Patrick (Mix en Match), versterkt met SIBLO (groep Leentje + Diane en 12 kids) + de Passage gingen het laatste veld te lijf – Puzzel (Hoog) – veld, om daar de Japanse duizendknoop neer te leggen! Paul (met de maaibalk) moest voortmaken om al dit geweld voor te blijven.

Na de pauze werd het veld verder opgeruimd.

De SIBLO kids kregen een "speelkwartiertje" omdat ze zo goed gewerkt hadden. Bedankt Juf Leentje en Juf Diane, maar zeker ook jullie leerlingen. Het was weer een aangepaste samenwerking. Proficiat! Ook de "Passage" mensen moesten vertrekken, zodat de GKI's verweesd achterbleven. Bedankt Sigrid voor

jouw tomeloze inzet. De GKI's ruimen nog wat verder op, lunchten dan gezellig samen en toen moesten zij ook opruimen. Bij aankomst aan de container, konden we onze NIEUWSTE aanwinst (grasmaaier) bewonderen die door Danny J is aangekocht. Knappe machine. Tot: 28

Woensdag 19 juni

7 GKI's + Patrick (Mix en Match) namen de aanzet van de Metaalstraat onder handen en maaiden de nieuwe wandelweg (naast Metaalstraat) Heel wat boskiezel aangevoerd. Het weer was wisselvallig, soms een bui, rest OK maar drukkend weer, dus veel gezweet!

Onze kar heeft het even laten afweten, las kapot, ben ermee naar Geerts geweest even laten lassen, ...terug OK. Tot: 8

Woensdag 26 juni

8 GKI's + Yaro en Iori en Danny Danny was er met zijn grasmachine, wat "Rode pad" maaien en dan richting Zeggeveldje.

Ook op het Eikenpad wat boskiezel bijgevoerd.

Er waren vandaag ook veel groepen bezig: Levanto, Natuur en Landschapszorg, dus het was dus druk in het bos. Alles is vlot gegaan, rond 11.30 u was het meeste al gedaan.

Dan nog even een stukje vertakking naar het "Gele pad" en dan was het voldoende voor vandaag.

Dan nog juist wat koffiekoeken, en wat drinken, en ... Inpakken en naar huis. Tot: 11

Woensdag 3 juli

7 GKI's + Yaro, Patrick (Mix en Match) en Johnny Verelst (CAW de Mare)

Het weer was niet zo best maar achteraf gezien viel het nog mee.

We hebben op de weg rond het nieuw Zandweel gras afgedaan, alsook nog de verbinding naar de picknick weide. Het resultaat mag gezien worden. Tot: 10

Woensdag 10 juli

9 GKI's + Patrick V (Mix en Match) en Johnny V (CAW de Mare)

Mchtig weer vandaag, zelfs wat te warm voor sommigen.

Eerst nog een lading boskiezel op het Eikenpad, en dan naar het monumentje (Scheldeweg) om daar de laatste stukjes te maaien.

Andre V.L. was al naar veldje 101 gegaan om daar met de "zitmaaier" al een picknick plaats te voorzien. Dan veldje 101 een maaibeurt gegeven met de maaibalk, grof werk, en Andre met de zitmaaier erna om het af te werken. Mensen, dat gaat prachtig, echt knap afgewerkt met deze 2 machines. We waren er echt tevreden over. Na de koffiekoeken en wat tateren, opruimen en terug naar de container en naar huis voor een douche. Tot: 11

Woensdag 17 juli

8 GKI's + Johnny V (CAW de Mare) en nieuwe werkracht Eddy Van Grimberge

Na al het materiaal opgeladen te hebben, vertrokken we naar het Zeggeveld. Daar had André VL met het nieuwe speelgoedje (grasmachine) al een flink stuk gemaaid.

Nadat Michel met de maaibalk en Gilbert met de bosmaaier in gang schoten, was het voor de anderen reppen om al het maaisel opgeruimd te krijgen. Franzke reed af en aan

met de tractor om al het maaisel af te voeren naar het rolstoelpad. (ook de hoopjes van de WE – ploeg werden afgevoerd).

Na de pauze werd er verder gemaaid en opgeruimd. De Verbindingsweg (tot halverwege) en het Zeggeveld mogen gezien worden.

Na de lunch nog wat opruimen en dan inpakken geblazen. Een productieve dag zat er weer op. Tot: 10

Donderdag 18 juli

Vandaag kwam de Jeugddienst van Wilrijk (Grabbelpas) werken en wandelen in de Polder. De 5 – 7 jarigen waren vandaag van de partij.

We verdeelden de groep van 22 kids in twee.

De groene groep ging wandelen met 2 begeleidsters, onder leiding van onze natuurgids Sylvia.

De rode groep met 1 begeleider en 1 begeleidster werkten met de 3 GKI's (Gilbert VdV, Franz en Roger) aan het Procap/Kompasveld. JDk verwijderen en opruimen.

Het waren zomerse (zeer warme) temperaturen, zodat de kids (maar ook de oudjes) af en toe verkoeling moesten zoeken in de schaduw.

Na een welgekomen pauze konden ze nog wat uitpuffen en dan werd er gewisseld van groep. Ook zij konden nadien nog even uitpuffen om op hun wandelende vriendjes te wachten. Bedankt Jeugddienst Wilrijk, de 22 kids en de 4 begeleiders voor jullie gepresteerde werk.

Tot. werkers: 29 + 1 gids

Vrijdag 19 juli

Vandaag was de tweede groep van

de Jeugddienst (10 – 12 jarigen) in de Polder om te werken, te spelen en te wandelen.

Zij werkten verder het Procap/Kompas veld af, waar hun kameradjes gisteren al mee gestart waren.

Na een korte inleiding, wat is de Polder? Wat gaan we hier doen? vlogen de

kids (13) bijgestaan door 2 begeleidsters en 1 monitor onder begeleiding van 3 Goudklompjes er in.

Al snel was het veld gehalveerd. Er werd ondanks de warmte, zeer flink gewerkt. Na een welverdiende pauze en verfrissing, werd het tweede gedeelte aangepakt.

Toen was het tijd om even uit te puffen, te drinken en nog wat te spelen. Bedankt Jeugddienst Wilrijk, voor jullie gepresteerde werk.

De kids hadden dan nog een wandeling voor de boeg naar de Schorre, waar ze onder leiding van natuurgids Jeaninne nog een wandeling door de Polder maakten.

Tot. werkers: 19 + 1 gids

Woensdag 24 juli

10 GKI's + Nieuw GKI'je Freddy + lori en Yaro en extra krachten Patrick, Johny en Luc Verachttert

Vandaag werkten we aan het Depot (werkweg). Maaien en opruimen, zodat er terug kan gestapeld worden en de vrachtwagens genoeg plaats hebben om te manoeuvreren.

Chris, Freddy, Jos en onze 2 jongeren gingen met de tractor boskiezel uitrijden op het Eikenpad.

De anderen trokken met Gilbert en Franz (maaibalk) naar het depot aan de werkweg.

Hier werd alle Japanse duizendknoop, bramen en struikgewas kortgeschoren en opgeruimd.

Er is nu terug plaats om te stapelen en ook de vrachtwagens kunnen gemakkelijk keren.

Na een deugddoende pauze werd er verder opgeruimd met de volledige groep.

Dan al het materiaal inpakken. Ook de verhakselaar werd naar de containers gebracht.

Broeierig warm, dus een douche zal welkom zijn geweest bij allen.

Woensdag 31 juli

12 GKI's + lori en extra krachten (Patrick, Johny en Luc).

Vandaag werkten we tussen Broeks-kot en Barberven. We maakten een ruimte vrij, om dit later te kunnen afplaggen (Geerts) zoals voorzien in hert beheerplan 2013.

De tractor werd ingezet om boskiezel (enkele ladingen) uit te rijden met enkele laders en lossers. De anderen vertrokken met de maaibalk naar de werkplek.

Op de werkplek was het werken geblazen. Daar we deze plek vorig jaar

niet hadden aangepakt was deze volledig dichtgegroeid. Franz met de maaibalk, André VL met de bosmaaier en Michel met de kettingzaag maaiden alles plat. De anderen, later versterkt door de laders en lossers van de tractor, moesten alle zeilen bijzetten om al dit maaisel weg te werken. Na de lunch en een "verkenning-wandeling" met gids "Gilberto" werd al het materiaal in tractor en maaibalkkar gestouwd en dan vertrokken we moe maar voldoen naar de container. Tot: 16

Woensdag 7 augustus

11 Gkl's + 2 extra krachten (Patrick en Johnny) en nieuwe extra kracht Jersy Vanbeselaere;

Vandaag onder een grijze hemel gestart met de werken in de Polder. Vrij maken ruimte om af te plaggen tussen Broekskot en Barberven (2° werkdag)

4 Gkl's en Franz met de tractor reden eerst twee ladingen boskiezel uit. De anderen begonnen aan de opkuis, ruimen van overgebleven maaisel vorige keer en nieuw maaisel dat door Eddy met de maaibalk werd omgelegd.

Toen de tractor vrij was, lagen er al heel wat ladingen klaar om afgevoerd te worden naar de houtwal aan het Stenenveld.

Na de pauze verder opruimen (weer even droog) en tegen 11.30 u schuilen en ... lunchen.

De ruimte tussen Broekskot en Barberven ligt klaar om af te plaggen. Na de lunch, het regende nu harder, alles opruimen en wegwezen.

Met de tractor even langs Geerts passeren om de daar opgeslagen klappoorten (4) op te halen en ze in onze containers te zetten.

Dan snel alles afladen en in de containers plaatsen en dan snel naar huis want de regen kletterde nu omlaag. Tot: 14

Woensdag 14 augustus

11 Gkl's + Patrick en Johnny (CAW de Mare + Yaro + Bastiaan Aerts (nieuw)

Vandaag trokken we naar de verbindingsweg om vanaf de Koeienstal tot aan ingang Castrol, deze weg open te maken om vrachtwagens meer

ruimte te geven. Eerst met enkelen nog wat boskiezel uitrijden naar de nieuwe weg aan de Metaalstraat. Met de maaibalk werd de Verbindingsweg verbreed en het maaisel afgevoerd. De grasmachine werd ingezet op het wandelpad langs de spoorweg en naast het raster. Het overhangende groen werd met de combiné weggewerkt.

Na de pauze werd alles verder opgeknapt door heel de groep en werd ook de "koeienstal" (ingang en achterkant) onder handen genomen, zodat hier ook terug meer doorgangruimte is.

Na nog wat Japanse duizendknoop te hebben verwijderd, werd er onder een heerlijk zonnetje geluncht. Na de lunch de laatste restjes opruimen en toen zat deze dag er weer op. Alles inladen en wegvoeren naar de containers. Tot: 15

Woensdag 21 augustus

12 Gkl's + Patrick, Johnny en Bastiaan en lori en Yaro)

Vandaag aanleggen van een pad / verbindingsweg voor het afplaggen aan Reigershoek.

Michel en André, de zagemannen (voor de nodige bomen om te leggen) Eddy met de maaibalk, Franzke en Yaro met de traktor. De rest voerde alles af.

Nadat Eddy de weg had vrijgemaakt met de maaibalk ging de opruimers aan het werk. Hier en aar nog een boom omleggen en opruimen. Het is een mooie brede weg geworden.

Kort na de middag kregen we nog bezoek van Rony Van Regenmortel. Die kwam ook eens kijken en aanmoedigen.

Na de nodige koffiekoeken of broodjes op de middag, nog even wat opruimen en naar huis. Tot: 17

Woensdag 28 augustus

10 Gkl's + 3 extra krachten en lori en Yaro

Vandaag maakten we het Salamander pad vrij om voor het begin van het schooljaar deze wandeling beter begaanbaar te maken.

We stonden rond 9 u te trappelen van ongeduld om er in te vliegen. De tractor, de maaibalk en de grasmachine vormden samen met het werkvolk een mooie colonne die onder een heerlijk zonnetje naar het Sibboveld trok. Daar werd de eerste lading boskiezel gestort. Later volgden nog enkele ladingen.

Met de maaibalk werd de omgeving van de vierkante put opgekuist.

Een scheefgezakte boom werd geveld en gebruikt om de overgang van de gracht te verstevigen. Na de pauze en nadat de overgang klaar was werd door iedereen het Salamanderpad vrijgemaakt + de rand van de vierkante put vrijgemaakt om meer licht door te laten.

Toen begon het zware werk. Enkele grote bomen moesten er aan geloven om de zon kans te geven de vierkante put meer lichtinval te geven. De stukken boom zouden we gebruiken om het "openluchtglasje" te bemeubelen.

Na de lunch werd er verder opgeruimd en nadien werd al het materiaal afgeleverd bij onze containers. Het Salamanderpad + Vierkante put liggen er netjes bij. Tot: 15

Wat gebeurt er in de Polder?

Wim Mertens

De voorbije maanden zijn er niet echt grote werkzaamheden uitgevoerd in de Hobokense Polder. In juni ging het jaarlijkse onderhoudsbeheer terug van start met het maaien van wandelpaden, hooilanden en Japanse duizendknoopharden.

Vorbereiding plagwerken

Rond het Broekskot en de Reigershoek gaan we dit jaar een aantal rietkragen herstellen. Op vele plekken zijn de oevers dichtgegroeid met wilgen. Vroeger groeide hier riet en andere moerasplanten. In het beheerplan vormt het behoud en herstel van het moerasachtig karakter van de polder een belangrijke doelstelling. We trachten aansluitend op de plassen een uitgestrekte moerasvegetatie te ontwikkelen voornamelijk bestaande uit rietlanden. Momenteel beslaat deze reeds een oppervlakte van ca. 7 ha. Op de plekken waar we rietmoeras herstellen, kappen we eerst de wilgen om vervolgens de bodem ondiep af te plaggen. Als we dit niet doen, schieten de wilgen terug uit en krijgen we binnen enkele jaren opnieuw een dicht struweel. Als de grond op de plagplekken volgend voorjaar droogvalt, wordt er een kortlevende grassoort ingezaaid om kieming van wilgen zo veel mogelijk te voorkomen. Wilgen kiemen nl. op vochtige kale bodems. Eenmaal gekiemd, zijn wilgen nog moeilijk weg

te krijgen, en aangezien we niet willen dat deze plekken terug tot struweel ontwikkelen, proberen we die kieming te verhinderen. In augustus zijn een aantal kapwerken uitgevoerd op niet zo zichtbare plaatsen. Later dit jaar zullen de plagwerken worden uitgevoerd.

Salamanderpad

De Goudklompjes hebben met heel wat helpende handjes van schoolklassen uit de buurt het Salamanderpad voltooid. Kappen van bomen en struiken, maaien van gras en Japanse duizendknoop, ophogen van wandelpaden, de constructie van

een brug over de Grote Leigracht en de inrichting van een heus open luchtklasje, dit alles werd voltooid in enkelen maanden tijd. Het Salamanderpad vormt een korte wandellus waar klassen van jongere leerlingen en bezoekers met minder tijd of wandelcapaciteiten toch een goede indruk kunnen krijgen van de natuur in de Hobokense Polder. Je vindt het Salamanderpad aan de toegang ter hoogte van de plas in Polderstad aan de Scheldelei. Als je daar de Polder binnen loopt, ga je direct rechts. Het verdere verloop naar de bruggen over de Grote Leigracht is dan makkelijk te vinden.

Noteer nu reeds op uw Natuur.kalender 2014 !!!

Zondag 5 januari 2014

POLDERBORRELWANDELING

Traditioneel wandelen we het nieuwe jaar in in ons eigen natuurgebied de Hobokense Polder.

Het is bovendien een mooie gelegenheid om de opgedane grammetjes (kiloetje?) door de feestelijkheden rond Kerst en Nieuwjaar er weer af te wandelen.

Ware het niet dat wij jou ook verwennen met een Nieuwjaarsborrel en lekkere hapjes.

We willen je op 5 januari bovendien laten kennismaken met het nieuwe Salamanderpad én het openlucht-klasje, waar onze Goudklompjes maandenlang aan gezwoegd hebben. Dat klasje wordt vandaag dan ook onze Nieuwjaarsbar!

Wandeling start om 14 u. Einde (Polderborrel inbegrepen) ca 17 u.

Dag van de Natuur: 16 november JNM actief in de Hobokense Polder !!!

JNM staat voor **Jeugdbond voor Natuur en Milieu**, een vereniging voor alle jongeren tussen 7 en 26 jaar, die geïnteresseerd zijn in natuur en milieu.

Dit zijn de leeftijdscategorieën:

Graspieper: vanaf het schooljaar waarin je voor januari van dat schooljaar 7 wordt. Boompieper: vanaf het schooljaar waarin je voor januari van dat schooljaar 10 wordt

Pini: laatstejaars piepers, mogen mee op iniactiviteiten

Ini: vanaf het schooljaar waarin je voor januari van dat schooljaar 12 wordt.

Gewoon of groot lid: vanaf het schooljaar waarin je voor januari van dat schooljaar 15 wordt, tot en met het jaar waarin je 26 wordt. Dan word je ouwe sok en vlieg je d'eruit!

Samen trekken we de natuur in om ons te verdiepen in de diversiteit van ons planten- en dierenrijk. We trekken naar de mooiste natuurgebieden waar zeldzame waarnemingen ons hart sneller doen slaan, maar ook een stevige wandeling in een weidse omgeving doet ons bloed sneller stromen.

De natuur krijgt het vaak hard te verduren. Waar we kunnen, ondernemen we de nodige acties om ruimte aan natuur te geven. We hanteren regelmatig zelf een schop of zaag om een handje te helpen. Samen buiten zijn en aan natuurbeheer doen geeft een machtig gevoel. Wij sluiten onze ogen niet voor milieuproblemen. Elke JNM-activiteit is een poging om op een duurzame en milieuvriendelijke manier door het leven te gaan. Daarnaast proberen we ook anderen hiervan bewust te maken, door actie, gebaseerd op goede achtergrondinformatie.

JNM organiseert tal van projecten en nationale bijeenkomsten rond speci-

Wie en wat is JNM?

fieke onderwerpen. Het kampenseizoen is het hoogtepunt van ons activiteitenaanbod. Men kan in de zomervakantie kiezen tussen een 60-tal kampen en volop genieten van alles waar JNM voor staat: natuurstudie, natuurbeheer en milieubescherming.

JNM heeft 50 lokale afdelingen in Vlaanderen. Mensen met wie je samen bij jou in de buurt op verkenning kunt gaan, of waar je zielsgenoten vindt om een spetterende milieuactie ineen te steken.

JNM Antwerpen

Afdeling Antwerpen is een bloeiende JNM-afdeling met om en bij de 150 leden. Ze zijn actief in heel groot Antwerpen en enkele omliggende gemeenten (Wijnegem, Borsbeek, Wommelgem, Hove, Kontich, Aartselaar, Mortsel, Edegem, Schoten), maar soms trekken ze er ook al eens verder op uit.

Hun afdelingstijdschriftje is 'De Steenuil', dat vijf keer per jaar verschijnt.

Elk jaar op de Dag van de Natuur gaan de JNM'ers in een natuurgebied mee de handen uit de mouwen steken. **En dit jaar komen zij naar de Hobokense Polder. De Ini's en de grotere leden komen de hele dag werken, de Piepers enkel in de namiddag.**

Meer info bij de verantwoordelijke Suzanne Picard, suzypicard@hotmail.com - 0489/42 63 61

Natuurpunt presenteert: De Nieuwe Wildernis: natuur van bij ons zoals je ze nooit eerder zag

In een uitgestrekt moeras scheert een majestueuze zeearend over de boomtoppen. Denderend trekt een kudde van duizenden wilde paarden voorbij. Twee volwassen edelherten leveren strijd om in de gunst van een hinde te komen. Dit is pure, woeste natuur, zoals je ze nooit eerder zag. En gewoon gefilmd in de lage landen. Natuurpunt lanceert De Nieuwe Wildernis, gedraaid door productiehuis EMS Films in de Oostvaardersplassen in Nederland. Ga vanaf 25 september 2013 kijken in de zalen van Kinopolis.

Circle of life

De hoofdrolspelers van De Nieuwe Wildernis zijn geen acteurs, maar dieren: de extraverte konikspaarden, oogverblindende ijsvogels en een jong vossengezin. Soms aangrijpend maar ook vertederend en op andere momenten humoristisch en ontroerend. Zij worden door de seizoenen heen gevolgd op hun levenspad. De dieren moeten samenleven in één gebied. Duizenden onhandige

ganzenkuikens vormen een eenvoudige prooi voor hongrige vossen en roofvogels. Kadavers van overleden grazers zijn een smakelijk maaltje voor aaseters. Maar er wordt ook samengewerkt op het grasland. Spreeuwen en konikpaarden blijken de beste maatjes. De winter nadert, de sfeer wordt grimmiger. De plek die in de zomer een paradijs vormt, wordt nu massaal verlaten. Mist, stilte en leegte nemen de regie over. De winter eist veel levens en de vossen en raven vechten om de kadavers. Leven en dood waren nog nooit zo onafscheidelijk verbonden. Dan, na een periode van honger en kou, is er sprake van een wedergeboorte; een konikveulen komt ter wereld in een koud, leeg landschap en de 'Circle of Life' kan opnieuw beginnen.

Portret van de Serengeti van de lage landen

Duizenden jaren geleden verliep het leven hier overal zo. Nu zijn het riet, water, de ruige grasvlaktes en de wilde dieren van de Oostvaardersplassen niet alleen uniek voor de lage landen, maar voor heel Europa. EMS Films heeft als eerste exclusief

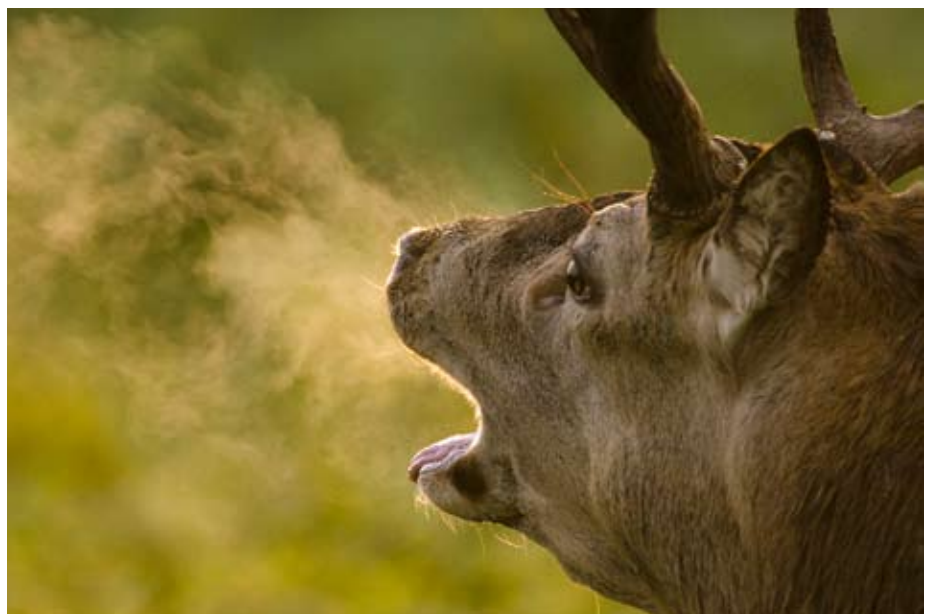
toestemming gekregen om het leven in het 6.000 hectare grote gebied ter hoogte van Amsterdam in beeld te brengen. De kwaliteit van de beelden kan wedijveren met de grote producties van de BBC. Na opnames van twee jaar komt de langspeelfilm op 25 september uit in de Kinopoliszalen.

Kinopolis en EMS Films schenken per verkocht ticket 1 euro aan Natuurpunt !!!!

Opbrengst naar het Grote Netewoud

Natuurpunt promoot deze adembenemende film om de kijker te confronteren met de pracht van natuur van bij ons. Tegelijkertijd zal de opbrengst van de film dienen voor de ontwikkeling van het Grote Netewoud. Dat is een verzameling van natuurgebieden in het hart van de Kempen, met uitgestrekte graslanden, heide en ondoordringbare bossen. Een stuk wildernis in Vlaanderen.

Koop nu je ticket en maak kans op een safari naar de Oostvaardersplassen, het gebied waar de film werd opgenomen !!!

Hollebeekvallei

Frans Thys

Ons artikel “Hollebeek: Warm en koud samen!” – Reactie van een lezer

Het is inderdaad correct dat in mei het wegentracé van de verkaveling van het “eikenbos” aan de Hollebeek door de gemeenteraad werd goedgekeurd, zoals in het artikel vermeld wordt. Dit betekent dat de verkavelingsvergunning nu geconcretiseerd is en dat de werken een aanvang kunnen nemen. Een andere optie was er niet: de vergunning was reeds goedgekeurd door het vorige stadsbestuur en het huidige wegentracé zorgt ervoor dat 30% van het bos behouden blijft en dat het “Natuurbuurtpark Hollebeek” daarmee kan worden uitgebreid. Dit was de beste want de enige haalbare optie: de verkavelingsvergunning intrekken is juridisch niet mogelijk en bovendien heeft de stad geen geld om het gehele eikenbos -dat ingekleurd staat als woonuitbreidingsgebied- aan te kopen.

Dat de Hobokense gemeenteraadsleden Leys, Loveniers en Bastiaens vóór het wegentracé stemden betekent dus alleen maar dat ze eieren voor hun geld hebben gekozen en vóór de enige reëel haalbare oplossing hebben gekozen. Dat ze daardoor bijgevolg tegen het behoud van het bos hebben gestemd - zoals de heer Thys het formuleert - is geen correcte conclusie en ook nogal oneerlijk tegenover onze Hobokense vertegenwoordigers in de gemeenteraad. Zijn redenering omkerend, betekent het hevig protest van de raadsleden Branders, Giebens en Wassenberg in feite dat laatstgenoemden tégen de uitbreiding van het Natuurbuurtpark Hollebeek zijn!

Voor wat betreft de ultieme persoonlijke oproep aan de Hobokense gemeenteraadsleden om te handelen in overeenstemming met het districtsbestuursakkoord, wil ik opmerken dat Carine Leys, Franky Loveniers en Caroline Bastiaens dit ook inderdaad gedaan hebben: het huidige project komt inderdaad overeen met maximaal behoud van het eikenbos.

Méér behoud was van in het begin juridisch noch financieel mogelijk. Hetzelfde verschijnsel kenmerkt trouwens het hele Hollebeekproject dat in 2006 begon met de aankondiging van een massa onteigeningen met als enig direct gevolg

een hoop juridische procedures en vooral: ontzettend veel ongenoegen bij de betrokken eigenaars. Een haalbaarheidsstudie a posteriori toonde aan dat de stad niet anders kón dan genoegen nemen met wat concreet haalbaar was. Dit betekende dat de onteigeningen niet doorgingen, dat links en rechts misschien een kleine aankoop van niet al te dure grond mogelijk was maar vooral dat geopteerd moest worden voor pragmatische oplossingen waarbij de stad (gedeelten van) gronden tegen een voordelige prijs kon verwerven in ruil voor verkavelingsvergunningen.

Ik neem aan dat ook Natuurpunt zeer goed beseft dat het maximaal haalbare niet noodzakelijk betekent dat je álles in handen krijgt maar wél dat er vooruitgang wordt geboekt en dat er concrete zaken worden gerealiseerd en géén luchtkastelen.

Alex Tanguy
districtsraadslid Hoboken én lid van Natuurpunt !

Naschrift:

Vlaanderen is met een bosbedekking van 10,8% de meest bosarme regio van Europa. Nochtans zijn bossen onmisbaar, zeker in een sterk bevolkte regio als Vlaanderen: ze reguleren het klimaat, zuiveren lucht,

vormen een onuitputtelijke bron van zuiver water en duurzame grondstoffen, zijn een thuis voor vele soorten planten en dieren en vooral ... het zijn plekken om tot rust te komen, te wandelen of te ravotten. ‘Bossen en parken aanleggen, dicht bij dorp en stad’ scoort altijd hoog op de verlanglijst van de Vlaming, in om het even welke bevraging. Helaas schiet het beleid geregeld erg tekort (op alle vlakken, van gewestelijk tot lokaal). Als lang niet het enige negatieve voorbeeld geven we het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen uit 1997. Dit bepaalt dat 10.000 hectare agrarisch gebied herbestemd moet worden tot bos en dat er in Vlaanderen effectief 10.000 hectare bos dient aangeplant te worden. Op 15 jaar tijd is sindsdien echter amper 2.200 hectare nieuw bos afgebakend. Hoewel het Bosdecreet een ontbossingsstop oplegt heeft de overheid tussen 2007 en 2012 meer vergunningen afgeleverd om te ontbossen dan om te bebossen! Bovendien is de ecologische kwaliteit van onze bossen ondermaats.

Daarom is het belangrijk dat alle bos dat wij hebben zoveel mogelijk behouden wordt, willen we de doelstelling halen dat zowel de beboste oppervlakte als de kwaliteit ervan ‘aanzienlijk toenemen’ tegen 2020, zoals geformuleerd is in ‘Vlaanderen in Actie en het Pact 2020’ (1). Alle

bos zoveel mogelijk behouden is overigens ook een doelstelling van de Vlaamse regering. In het laatste regeerakkoord is aangekondigd dat een oplossing gezocht zou worden voor de 'zonevreemde bossen', dit zijn bossen zoals dat aan de Hollebeek die in een zone liggen met een andere bestemming (meestal wonen of industrie). Naar schatting liggen er in Vlaanderen tussen de 7.000 en 10.000 hectare bedreigde zonevreemde bossen. Minister Schauvliege zou nog in september van dit jaar met een 'actieplan' komen om de biologisch meest waardevolle van deze zonevreemde bossen te beschermen (2).

Voor één bos, met name het 200 jaar oude 'Ferrarisbos' aan de Fotografielaan in Wilrijk komt dit beschermingsbesluit te laat. Na maandenlang actievoeren door diverse organisaties, met o.m. ook een bezetting van het bos door milieuactivisten, heeft eigenaar Nv Essers het bos op 3 september laten kappen, hoewel de kapvergunning dat niet toeliet op dat tijdstip (3).

Ferrarisbos - Foto: René Heylen

Als Vlaanderen, dat op het gebied van bos- en natuuruitbreiding tot de slechtste leerlingen van Europa behoort, daadwerkelijk iets wil doen aan zijn achterstand zal er zeker uit een ander vaatje getapt moeten worden. De bestemming van onze gronden is vastgelegd in de 70er jaren, waarbij vooral 'wonen' en 'werken' goed bedeed zijn; 'recreatie' en 'natuur' zijn dat een stuk minder. Intussen groeit het inzicht dat bossen en natuur ook een belangrijk maat-

schappelijk belang hebben, belang dat van langsom meer in een financiële waarde omgezet wordt. Het is bijgevolg niet zeker dat 100.000 euro spenderen aan het verwerven van het Hollebeekse eikenbos op termijn een maatschappelijk domme investering is (Schauvliege citeert een gangbare prijs van 50.000 euro per hectare).

Ter attentie van de heer Tanguy merken we op dat aan het behoud van de Hobokense Polder als natuurgebied (toen lang beschouwd als een 'luchtkasteel'!) ook een prijskaartje gehangen heeft van 129.273.690 BF (ruim 3.204.000 euro), in 1987 betaald aan een bouwpromotor. Werkgroep Hobokense Polder heeft deze betaling indertijd aangevochten en Natuurpunt zou dat in dezelfde omstandigheden zeker ook doen. Vijfentwintig jaar later ligt echter niemand meer wakker van dit grote betaalde bedrag en is iedereen blij dat de Hobokense Polder nog bestaat en een voor het publiek toegankelijk natuurgebied is!

De keuze van bestemmingen die gemaakt is in de jaren 70 moet toch niet noodzakelijk voor eeuwig en altijd zijn en is in sommige gevallen overigens erg arbitrair geweest. De Hollebeek is daar een mooi voorbeeld van: parkgebied aan de Wilrijkse kant, woonzone aan

de Hobokense kant. Waarom zijn daar indertijd 2 gewichten gehanteerd en heeft dit stuk van de vallei niet langs weerszijden de toen al logische bestemming 'park' gekregen?

Tot besluit nog enkele meer concrete bedenkingen over het schrijven van N-VA districtsraadslid Tanguy:

- de verkavelingsvergunning was nog niet betekend aan de eigenaar (moest dus niet 'ingetrok-

ken' worden), want dit gebeurt na goedkeuring van het wegetracé.

- het huidige project kan moeilijk beschouwd worden als 'maximaal behoud van het eikenbos' en stemt zeker niet overeen met het advies dat het district Hoboken op 15/12/2008 goedgekeurd heeft met de steun van CD&V, N-VA, Open VLD (huidige Antwerpse bestuurscoalitie), advies dat luidde: 'optimaal behoud van het bosgedeelte met oude eiken'. Dit bosgedeelte met oude eiken wordt in het huidige project niet behouden!
- Natuurpunt en de stedelijke administratie hebben nooit de intentie gehad tot onteigeningen over te gaan. Dat het dossier op een bepaald ogenblik die richting leek uit te gaan, is louter toe te schrijven aan verkeerde communicatie van de betrokken Schepen.

Eén zaak willen we volledigheidshalve duidelijk stellen: dat het grootste gedeelte van dit eikenbos uiteindelijk verdwijnt (toch een minwaarde voor de vallei!) komt niet enkel door de beslissing van het huidige stadsbestuur. Ook vorige stadsbesturen (en districtsbesturen) dragen hierin een verantwoordelijkheid. 'Een kleine aankoop van niet al te dure grond' binnen de parkzone lag bijvoorbeeld een tweetal jaar geleden op het bord van het vorige stadsbestuur. Zij zijn daar niet op in willen gaan ... Jammer!

Frans Thys

(1) Al deze informatie is o.a. te vinden in de nota 'Bosarm Vlaanderen', april 2013 uitgegeven door Natuurpunt, zie http://www.natuurpunt.be/uploads/natuurbehoud/natuurbeleid/documenten/bossen/beleidsdossier_bosarm_vlaanderen_32013.pdf

(2) Zie BBL milieubabbel nr 337 van 30/8/2013 en Commissievergadering Vlaams Parlement 23/6/2013, antwoord van minister Schauvliege

(3) Zie persbericht Natuurpunt Zuidrand Antwerpen van 4/9/2013 voor gedetailleerde uitleg.

KAFKA ... in de Hobokense Polder !

Tekst: Frans Thys - Foto's: Danny Jonckheere

Er was eens ... dit is geen sprookje, maar werkelijkheid ... Kafka achterna ... en dat in de Hobokense Polder! Waar gaat het om? Om de planologische bestemming van de Scheldedijkwegel, maar om alles te kunnen begrijpen moeten we even terug gaan in de tijd.

Als in de jaren 60 de plannen voor 'Polderstad' ontstaan zijn, is ten zuiden van het woongedeelte van dit nieuwe stadsdeel een bufferzone ingetekend als scheiding met de tot de Boombekelaan lopende zone voor ambachten en KMO's. Westelijk hiervan was een park voorzien op het vroegere, opgehoogde schorregebied tussen winter- en zomerdijk, nu het stuk tussen de Scheldedijkwegel en de Schelde (het 'Polderbos'). De grenzen van dit alles zijn vastgelegd in een BPA ('bijzonder plan van aanleg') daterend uit 1966 en herzien in 1972. Het gewestplan van 1978 heeft de grenzen van deze verschillende bestemmingen overgenomen of heeft - beter gezegd - althans deze bedoeling gehad. Nadien zijn aan dit gewestplan wel wijzigingen gebeurd, om de Hobokense Polder in 2 stappen in te kleuren als natuurgebied, maar aan de contouren van

de verschillende zones is nooit iets gewijzigd.

Bij het uitreiken van vergunningen heeft de overheid zich altijd gebaseerd op deze BPA's, niet op de gewestplannen, omdat die BPA's gedetailleerder zijn. In december 2000 heeft de Vlaamse regering besloten deze BPA's te annuleren en moesten overheden zich voortaan baseren op de contouren van het gewestplan. Geen probleem zou u denken, maar dan hebt u het mis.

De gewestplanzonering strookt niet noodzakelijk met die van de afgeschafte BPA's en met de uit deze laatste voortvloeiende werkelijke toestand. Zo is dat in Hoboken het geval met een deeltje van de woonzone van Polderstad, de zone voor ambachten en KMO's en de bufferzone daartussen. Vooral deze laatste zone ligt op het gewestplan iets zuidelijker in vergelijking met het BPA en is ook wat groter ingetekend. Daardoor liggen een aantal bestaande bedrijven deels niet meer in het bestemmingsgebied waar ze thuishoren louter voortgaand op het gewestplan. Omdat er zo geen rechtszekerheid is, dringt een rechtzetting van het ge-

westplan zich op. Daarom wordt een nieuw RUP ('ruimtelijk uitvoeringsplan') gemaakt dat de grenzen van dit plan aanpast aan de werkelijke of vergunde situatie. Vandaar het tot einde september in openbaar onderzoek zijnde 'RUP Bufferzone Hoboken'. Eens dit RUP goedgekeurd is, zal dit het wettelijk kader vormen dat het gewestplan vervangt voor die delen die er in opgenomen zijn.

In dit voorstel van RUP wordt echter een niet onbelangrijk detail over het hoofd gezien. De grens van het natuurgebied Hobokense Polder loopt volgens het gewestplan ergens bovenaan de dijk op de Scheldedijkwegel. Dit is in wezen niet correct, want niet alleen heel de dijk, maar ook de schuine kant ervan en de gracht onderaan horen onder het natuurgebied te vallen. Daar is overigens iedereen het mee eens. Voor het stuk Hobokense Polder dat ten noorden van de Scheldelei ligt, stelt dit probleem zich niet omdat zowel de delen links als rechts van de Scheldedijkwegel natuurgebied zijn. Voor het deel ten zuiden van de Scheldelei is het echter wel belangrijk de grens juist te trekken tussen natuurgebied en een andere bestemming.

Meer dan een jaar geleden hebben wij de stadsadministratie er al op gewezen dat het interessant (en vooral logisch!) zou zijn in dit dossier tevens deze onvolkomenheid recht te zetten. De administratie heeft gemeend met onze terechte opmerking geen rekening te moeten houden, onder het voorwendsel dat de 'rangschiikking als landschap' al een voldoende bescherming geeft. Dat laatste is maar gedeeltelijk zo en bovendien: beter 2 beschermingen dan één! Zo is het pad dat vroeger langs de beek onderaan de dijk lag verdwenen en ingepalmd door de bedrijven (met omheiningen en delen van gebouwen). Het gaat om minimale oppervlakten, maar in principe mag dit niet; tevens is daardoor een interessant pad langs een beek verdwenen!

In plaats van geheel de Scheldepolder (de kadastrale percelen 416P en 526B) in het kader van deze herziening in te kleuren als 'natuurgebied' heeft men zich beperkt tot het aanpassen van alleen dat deel van de Scheldepolder dat paalt aan de zone die wijzigt van buffer naar KMO/ambachtenzone. Hierdoor ontstaat op papier een zeer merkwaardige toestand. Deze binnendijk is ruim 1,8 km lang en ziet er concreet overal hetzelfde uit.

Zowel gemeenteraadslid Branders (PVDA+) als wijzelf hebben de bevoegde Schepen R. Van de Velde (N-VA) gewezen op het onlogische van dit RUP, temeer omdat de bedoeling van dit RUP juist is om de plannen in overeenstemming te brengen met de werkelijkheid.

Schepen Van de Velde heeft ons letterlijk geschreven: **'Ik kan uw visie bijtreden dat de globale bestemming van de Scheldepolder'**

tot natuurgebied met dit RUP had moeten worden opgenomen ipv de deelse oplossing zoals nu voorgesteld'. Komt in orde denk je dan, maar nee, de verdere conclusie van de Schepen luidt: *'Het is nu te laat om het dossier nog aan te passen!!'* Rest ons alleen nog de mogelijkheid bezwaar aan te tekenen in de hoop zo'n knoeiboel, zo'n 'draak van een herziening' alsnog rechtgezet te krijgen.

Op papier komen we na de goedkeuring van dit RUP echter volgende 'bestemmingen' tegen, vertrekkend vanaf de Boombekelaan aan de zuidkant:

- ✓ eerst 440 m 'KMO zone en zone voor ambachten',
- ✓ vervolgens 150 m 'natuurgebied',
- ✓ gevolgd door 50 m 'bufferzone',
- ✓ en daarna warempel 570 m woonzone,
- ✓ met als besluit 580 m natuurgebied.

Oef, gelukkig is dat allemaal 'alleen maar planologisch'. Een 'Gordiaanse knoop', om Kafka te doen waterstanden! Dit moet een unicum zijn in Vlaanderen: nog geen 2 km dijk die 4 verschillende bestemmingen heeft, gelukkig onzichtbaar!

'Op welk deel zijn we: natuurgebied, bufferzone, KMO zone of woongebied?'

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietswinkel Hobobikes BVBA, Kapelstraat 137, 2660 Hoboken Tel. 03/827 58 47
 DVV Kantoor "Alert", Kioskplaats 62, 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50
 Verzekeringkantoor Marc Van Ruymbeke, Frans Smekensstraat 7, 2660 Hoboken Tel. 03/827 29 48
 Beenhouwerij Van der Keere, Kapelstraat 39, 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01
 Centrale verwarming en sanitair Lamberechts bvba, Jan Van de Wervelaan 39, 2660 Hoboken, Tel. 03/830 29 75
 Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelstraat 50/52 2660 Hoboken, Tel. 03/830 44 90
 Uurwerken, juwelen en optiek, Annik De Mey, Kioskplaats 81 / 83, 2660 Hoboken Tel. 03/830 21 12
 BVBA Javebo, J. Stormstraat 29, 2660 Hoboken Tel. 03/827 46 05
 Firma Procap, Plastiëken dopjes, Schroeielaan 15, 2660 Hoboken Tel. 03/830 40 00
 Aan tafel BVBA, Fried Denayer, Pierre Van den Eedenstraat 47, 2660 Hoboken Tel. 03/828 53 28
 Taverne De Schorren, Graspolderlaan 32, 2660 Hoboken Tel. 03/828 49 96
 Belfius Bank, Kioskplaats 62, 2660 Hoboken Tel. 03/827 51 53

Vogelwerkgroep ARDEA ... Lucky Luc telt mee!

Tekst: Joris Van Reusel - Foto's: Guy Borremans

Terwijl voor veel mensen de korter wordende dagen, het einde van de vakantie en de eerste vallende bladeren een domper op de zomerse vrolijke stemming betekent, kondigt de herfst voor vogelkijkers zich aan als een culinair buffet om heerlijk van te smullen. We kijken in deze periode immers voortdurend omhoog, speurend naar trekvogels die over de stad kunnen vliegen. Waterrijke natuurgebieden in de omgeving ontvangen grote groepen eenden en steltlopers, en straks strijken ook de eerste groepen échte wilde ganzen neer in onze streken. Maar vooral: op de trektelposten in Vlaanderen wordt het weer elke dag gezellig én boeiend. Wanneer komt de grote 'bus' met roofvogels uit Scandinavië hier aan, pikken we dit jaar nog eens wat kraanvogels mee, en vliegen de vinken weer even massaal als vorig jaar over ons hoofd?

Bij het verschijnen van dit Polderblad is de **Trektelpost Hobokense Polder** al twee weken dagelijks actief. Als je snel bent, kan je tot eind oktober nog een ochtend mee komen tellen, leren, registreren, ... En misschien volg je ondertussen de **cursus Vogeltrek** o.l.v. docent Koen Leysen van Natuurpunt Educatie, en ken je binnenkort ook al de collega's van Trektelpost **Opstalvallei** te Berendrecht?

Hou in deze tijd van het jaar in elk geval altijd een oogje op het weerbericht én op de lucht, want de meest verrassende, onverwachte vogelsoorten kan je in deze trektijd ook bij ons in Antwerpen-zuid verwachten. Zo registreerden verschillende waarnemers reeds op 26 augustus maar liefst 8 roofvogelsoorten op één dag in ons verstedelijkt stadsrandje, waaronder wespandieven, boomvalken en zelfs een visarend.

Als je iets bijzonders ziet, denk er aan om je waarneming snel via **waarnemingen.be** te melden, misschien krijgen andere vogelaars ook nog de kans om die bijzondere

vogel te zien. Of meldt het via de **weblog van ARDEA**, die nu volledig ter beschikking staat van iedereen die een vogelbericht, vraag, foto of weetje wil delen. (Neem meteen na het lezen van dit blad een kijkje en probeer aan de hand van de heldere handleiding zelf even een bericht te posten. Een opkikkerend gevoel als het lukt!) Maar ook elke gewone vogel is natuurlijk de moeite waard om te registreren. Zo zullen we later kunnen beschikken over heel wat informatie om de toestand van soorten als merel, huismus, gierzwaluw... te kunnen vergelijken met nu. Een merel lijkt ons nu wel heel gewoon, maar hij was amper 100 jaar geleden nog een erg zeldzame bosvogel. Op de website en in dit Polderblad vind je een eerste overzicht van de **ARDEA-regio-waarnemingen** sinds 1 januari 2013, samengesteld en becommentarieerd door onze coördinator **Luc Van Schoor**.

Met de hulp van bioloog, conservator Hobokense Polder en INBO-onderzoeker **Wim Mertens** leerden we ondertussen onze waarnemingen ook in te geven op de **AVI-maps**. Een wetenschappelijke databank die veel mogelijkheden biedt om vogelonderzoek te ondersteunen. In een volgende editie leggen we het op deze plek zeker ook even uit.

In de periode van half oktober tot half maart trekken er in onze regio elk jaar ook weer een zestal mensen minstens één dag per maand op uit om in hetzelfde natuurgebied de aanwezige **wilde watervogels (wvv) te tellen**. Meeuwen, eenden, koeten, snippen, futen.... zijn gedeeltelijk standvogels die 's winters nood hebben aan voedselrijke en rustige watergebieden. En ja, ook temidden van de Antwerspe ring, de Boomsesteenweg en de woonkernen van Hoboken, 't Kiel, Wilrijk, Edegem en Hove vinden we nog enkele waterplassen die o.a. pijlstaarten, smienten, wintertalingen, kuifeenden, tafeleenden, vaak

populaties die uit het noorden zijn afgezakt, herbergen. De Forten VI, VII en VIII, de Hobokense Polder en de Waterlink/Aquafinvijver worden zo door o.a. Dré, Peggy, Johan, Bob, Gert en ondergetekende al gevolgd. Wie graag eens mee gaat is natuurlijk érg welkom! Maar er zijn nog meer waters in onze regio, zoals parkvijvers, de Scheldeoevers, de Mastvest... die een vaste wvv-teller kunnen gebruiken. Kandidaten? Ter info: deze tellingen kaderen in het **Wetlands International** onderzoeksproject dat sinds 1973 loopt. Regioverantwoordelijke is Kuifeend-conservator **Ludo Benoy**, die zo 140 WVT-deelgebieden en 70 vrijwilligers coördineert.

Wie een beetje vogelt in Antwerpen kan niet anders dan Ludo al eens te hebben gehoord, ontmoet of gevolgd tijdens een wandeling die hij gidste. Vanuit natuurreservaat **de Kuifeend** in het Antwerpse havengebied motiveert ie al jaren jong en oud om met natuurstudie bezig te zijn. Op 4 augustus mocht een groepje ARDEA-leden een heel bijzonder moment meemaken waarop Ludo ons inleidde in **de wondere wereld van het vogelringen**. In de Kuifeend is er al 15 jaar een Ringwerkgroep actief, o.l.v. beëdigd ringer **Ludo Roothaert**. Samen met hem trachten de (vaak erg oude maar zeer ervaren rotten en nu ook aangevuld met erg jonge en gretige veldwerkers) ringers zo veel mogelijk trekvogels te ringen. In augustus begint het met heel veel kleine zangvogels als karekieten, tuinfluiters, rietzangers en blauwborsten, die vooral 's nachts overvliegen. Wij hadden het geluk om ook een **waterrietzanger** te kunnen zien opmeten, wegen, ringen, en vrijlaten. Deze 'zeldzaamste' vogelsoort van West-Europa trekt vanuit een broedpopulatie in Polen-Duitsland via Vlaanderen naar centraal Afrika. De pleisterplaatsen onderweg, met vochtig zeggeland, worden steeds zeldzamer. Door het in kaart brengen van de precieze trekroutes kan gericht natuurbeheer misschien

Ringwerk in De Kuifeend met ringer Ludo Roothaert.

Fitis met 'kalkpootjes'

Zorgvuldig meten en wegen van een rietzanger

Snel weer vrij laten van een kleine karekiet

wat soelaas bieden. Op het einde van de voormiddag werd met andere telposten per sms uitgewisseld hoe veel waterrietzangers die ochtend waren gevangen. Het was een getal dat je op één hand kon tellen.... Volgend jaar mogen we nog eens terugkomen, als we stil zijn.

Stil werden we ook van de indrukwekkende cijfers en afstanden die gidsen **Luc van Schoor** en **Rudy Vansevenant** ons voorschotelde tijdens de **stellopertocht** op 11 augustus.

Met tal van kaarten en op de achtergrond grote groepen goudplevieren, rosse grutto's en ook enkele regenwulpen leerden we hoe belangrijk Zeeland wel is voor de internationale steltloperpopulaties. Zowel als doortrekgebied als om de winter door te brengen is dit prachtige waterland een onwaarschijnlijk geschikt en goed gelegen biotoop. Het is hier wel niet Zeeland, maar vanuit de ruimte gezien ligt het ARDEA-werkingsgebied toch ook in de rivierdelta, en daar mogen we fier op zijn! Wat we nog precies te zien kregen, lees je via de ARDEA-blog in een fijn verslag van **Wim Roelant**. **Joachim Pintens**, een jonge fotograaf die net als **Lucky Luc** sneller schiet dan z'n eigen schaduw, en **Guy Borremans**, waarover straks meer, maakten foto's om stil van te worden.

Ze doen je op de website al watertanden om volgend jaar mee te gaan.

Dezelfde Guy bracht het voorjaar door op amper twee plaatsen: op vakantie in **Kos**, én in een improvisatorische filmcabine ter hoogte van een slechtvalkennest ergens op de +16 van een Kielse bouwwerf. Rugpijn en een stofflong hield ie er aan over, maar ook wonderschone, vertederende en - zelfs kenners zeggen het - unieke beelden van jonge slechtvalken. In het kader van het project **Slechtvalken op 't Kiel** werd in maart een rap-rap beschermactie opgezet, die met behulp van aannemer Antwerpse Bouwwerken, het FIR en het VOC Brasschaat-Kapellen, en natuurlijk ook wel van onze ARDEA-medewerkers, leidde tot een succesvol broedsel. De **vier jonge gezusters slechtvalk vlogen op 23 juni uit op de Silvertoptorens**. Dit is in het héél kort gezegd, want het was in feite een onwaarschijnlijk boeiend en lang verhaal. Dat brengen we jullie in geuren en kleuren, met film en deskundige toelichting, ergens in voorjaar 2014, tijdens een slechtvalken-avond. Omdat het lentenummer van **Natuur. oriolus**, het Vlaams tijdschrift voor ornithologie ruim een hele pagina besteedde aan de lancering van onze vogelwerkgroep, willen we langs deze weg nog wat reclame maken voor dit zeer boeiende en verzorgde blad, wat voor amper 8,5 euro extra bij uw Natuurpuntlidmaatschap vier maal per jaar bij u in de bus valt, boordevol vogelnieuws.

En op 14 september hield ARDEA een heuse eerste echte **open vergadering** met info- en ontmoetingsmoment waarop iedereen welkom was. We konden gebruik maken van de gastvrijheid van Natuurpunt Zuidrand om in lokaal **De ijsvogel** samen te komen, na een (voor sommigen toch nog echte) kennismakingswandeling in het Fort VII, ook een WVT-telgebied. Met veel goesting werken we momenteel aan de ideeën en voorstellen die daar op tafel werden gelegd, zodat we tegen 2014 een volledige activiteitenkalender kunnen aanbieden, uiteraard zo veel mogelijk

geïntegreerd in de werking van de Natuurpuntafdelingen Hobokense Polder en Zuidrand. We hopen jullie regelmatig te kunnen ontmoeten, op de dijk, in het veld of gewoon op de parking van de supermarkt, turend naar een tureluur. **De tureluurder** (zie foto) is immers een soort die het erg goed doet in onze regio!

En om er geen gras over te laten groeien, trekken we (toepasselijk gezegd nietwaar) er op **8 december** nog eens samen op uit voor een steeds verrassende vogeltocht naar de Antwerpse **Rechteroever**. Natuurgids **Marnix Lefranc** neemt je mee naar bekende en minder bekende vogelplekken en zal zichzelf (na een fietsongeval eind augustus), jou én de Schelde daarmee weer in een natuurlijk evenwicht brengen, 'want het moet niet altijd die Linkeroever zijn!' Afspraak om 8.30 u aan 't Spant te Wilrijk. Voor meer info: zie kalender

KLIK!

Voor alle praktische informatie:
www.hobokensepolder.be/vwg-ardea -
0486/83 62 34 (Joris) of 0494/33 63 09
(Luc)

E-mail: ardea@hobokensepolder.be

Lees ook: *Natuur.oriolus* JG 79, nr 2,
april-mei-juni 2013

De "tureluurder", een typische vogelkijkersoort in onze regio, werd ook waargenomen tijdens de steltlopertocht in Zeeland. Tureluurder/natuurgids Tuur Wuyts in actie

Nabij een sternekolonie werd een torenvalk door een visdiefje verjaagd.

Een leuke waarneming van één van onze leden!

Deze foto werd in juli genomen in ons klein tuintje (5m x 5m). Al enkele jaren hebben we een nestkastje hangen voor koolmezen. En eveneens al enkele jaren wordt daarin gebroed, dit jaar zelfs 2 broedsels! Deze foto is genomen tijdens het voederen van de jongen in het kastje.

Jean Bartholomeeusen,
Oslostraat Hoboken

Vogelwaarnemingen - Regio Zuid Antwerpen 1 januari – 31 augustus 2013

Luc Van Schoor

Gedurende 8 jaar verzorgde Wim Mertens voor Polder.blad de seizoenverslagen van natuurwaarnemingen in de regio Hobokense Polder. Daarbij vormden de vogels de grootste brok. Maar ook planten, insecten, spinnen, vissen, ... behoorden tot de besproken waarnemingen. Natuurpunt Hobokense Polder en ARDEA willen langs deze weg Wim hartelijk danken voor het vele opzoekingswerk dat resulteerde in interessante en overzichtelijke verslagen.

Vanaf 2013 beheert de nieuwe vogelwerkgroep ARDEA alle vogelwaarnemingen binnen de zuidelijke regio van Antwerpen. Luc Van Schoor verzorgt het driemaandelijks overzicht van de vogelwaarnemingen voor Polder.blad. De niet-vogelwaarnemingen worden in een verder artikel door Marnix Lefranc verwerkt.

Het werkterrein van ARDEA beslaat grotendeels die van de Natuurpuntafdelingen Hobokense Polder en Zuidrand Antwerpen alsook de kastelparken van Aartselaar. In de toekomst mag u in dit tijdschrift regelmatig driemaandelijks seizoenoverzichten verwachten.

In dit verslag bespreken we uitzonderlijk de vogelwaarnemingen vanaf de startperiode van ARDEA tot eind augustus. Tijdens de besproken periode werden voor de ARDEA regio zowat 50.000 vogelwaarnemingen op waarnemingen.be ingevoerd, verdeeld over 157 soorten.

ARDEA dankt de vele vogelliefhebbers(sters) die binnen onze regio hun waarnemingen doorsturen. We ontmoeten ze graag op één of meerdere van onze activiteiten. Zie daarvoor de agenda <http://ardea.hobokensepolder.be> Naast de duizenden losse waarnemingen werden ook gegevens van de lentetrekkingen Hobokense

Polder en van het spechtenonderzoek verwerkt. Dit overzicht bevat de meest interessante vogelwaarnemingen.

ARDEA kan niet instaan voor de echtheid van alle ingevoerde waarnemingen. Waarnemingen die aan homologatie onderworpen zijn dienen nog te worden onderzocht door de "BAHC" (Belgisch Avifaunistisch Homologatie comité).

Het weer in 2013

Na een lange, koude, natte en sombere winter volgde nog meer van dat fraais met een sombere en koude lente. Tijdens de trekkingen langs de Schelde-Hobokense Polder kregen we regelmatig te maken met een schrale N tot O wind waardoor de ochtendtemperaturen in april vaak bleven steken tussen de 3 en 5°C. Geen wonder dat het vogelleven eerder traag op gang kwam. Gelukkig brak vanaf eind april de zon wat meer door zodat zomervogels als spotvogel, bosrietzanger en wielewaal meer op het voorplan kwamen. Na een vrij wisselvallige junimaand volgde een zonnige, vrij droge en warme zomer met uitzonderlijk weinig regendagen en een heuse hittegolf in de tweede helft van juli.

De voorlopige cijfers voor de zomer van 2013 zijn duidelijk, we haalden net niet de top 10 van de warmste zomers sinds het begin van de metingen in Ukkel (1833)

Soortenbespreking

De **fazant** mag dan wel, in de meeste groenzones, een algemeen voorkomende exoot zijn maar aantallen van 6 tot 9 ex die werden waargenomen in de 2de helft van april in de Hobokense Polder zijn eerder uitzondering dan regel. Mogelijk is het ontbreken van jachtdruk hierbij van belang (LVS, TV).

Voor de **grauwe gans** kwam het overgrote deel van de waarnemingen van de Hobokense Polder en de Schelde. Tijdens het winterhalfjaar en het voorjaar bleven de aantallen klein, tot max 62 ex. op 25/01 (AVL). Er werden min. 4 broedkoppels met jongen waargenomen in de Hobokense Polder (GB). **Kolgans** trok in enkele kleine groepen over in februari met max 42 ex op 15/02 (LVS). De aantallen van de **grote Canadese gans** zijn de laatste jaren zinderogen verminderd. Waar vijf jaren geleden over de Schelde regelmatig groepen van 100 ex en meer werden waargenomen, zijn nu linies van

Slobeënd - Pierre Nowosad

meer dan 20 ex eerder uitzonderlijk. Van de **kleine Canadese gans**, een andere exoot, werden in het voorjaar 4 vogels opgemerkt op Fort 6 (FBT). De **brandgans** komt meestal solitair voor in de Hobokense Polder, Fort 7 en langs de Schelde. Op 6/04 vloog een linie van 51 ex over de Scheldedijk (GB) en op 7/04 vloog een groep van 40 ex over Edegem (LJ). **Knobbelzwanen** werden vooral in het voorjaar waargenomen waaronder een groepje van 12 ex op 8/02 over Hobokense Polder (PN). **Nijlgans** kwam in klein aantal (1 - 5 ex) voor in gans de regio; vermeldenswaard is een groep van 14 ex in de Groenenhoek-Wilrijk.

Van **bergeend** noteerden we eveneens 1 tot enkele vogels op plassen en Schelde. Aantallen van 19 ex langs de Schelde op 28/04 (LVS) en van 15 ex op Fort 7 op 4/07 (TW) zijn eerder uitzonderlijk.

Mandarijneend werd gezien in o.a. Fort 6, Hof ter Linden, Steytelinckpark en UIA Campus-Wilrijk. **Krakenend** kwam voor in zowat alle plassen en langs de Schelde, met max 22 ex aan de Groenenhoek-Wilrijk op 6/03 (PH). Het is tevens een jaarlijkse broedvogel in de Hobokense Polder. Van **smient** noteerden we slechts 1 waarneming: 1 ex op 9/01 op een parkvijver in Wilrijk (MDV). **Slobeend** werd tijdens het voorjaar in Hobokense Polder in klein aantal waargenomen met een maximum van 19 ex op 18/03 (AVL, PN). Voorts ook enkele vogels op Fort 5 en Fort 6.

Van **pijlstaart** waren in het voorjaar 1 à 3 vogels te zien in Hobokense Polder. Op 31/03 vloog een groepje van 8 ex over Edegem (LJ). **Wintertaling** werd tot begin mei waargenomen in Hobokense Polder waar mogelijk 2 paar hebben gebroed (PN). Er werden maximaal 64 ex geteld op 22/01 bij de jachthaven van Hoboken (AVL).

Tafeleend werd zowat de ganse periode in klein aantal (tot max 10 ex) in de Hobokense Polder waargenomen maar was ook geregeld te zien op de Forten 6 en 7. **Kuifeend** was tot begin juni aanwezig op de fortgrachten en in de Hobokense Polder met max 16 ex op 1/03 (PN) en mogelijk 2 broedparen (MV). **Grote zaagbek** werd éénmaal waargenomen; een groepje van 5 ex in vlucht boven de Hobokense Polder op 8/04 (LVS).

Dodaars werd vanaf begin maart alleen op de Hobokense Polder waargenomen, ook als broedvogel (min 6.p) op Rallegat Broekskot, Reigershoek en Rietveld. Van **fuut** werden tijdens de trektellingen in april en mei regelmatig 1 à 2 ex op de Schelde waargenomen. Voorts was de soort in de regio op alle fortgordels aanwezig en als broedvogel op de Forten 5 en 6, alsook op de Mastvest present.

Op 7/04 dobberde er een **geoorde fuut** op de Schelde bij de telpost Hobokense Polder (LVS/GB).

Een **zwarte ooievaar** vloog waarschijnlijk op 10/06 over Moretusburg-Hoboken. De ouders van Joachim hadden kortstondig een ooievaar met zwarte vleugels en witte buik gezien (JP).

Gedurende gans de periode (uitgezonderd januari) werden in de regio geregeld overtrekkende **ooievaars** gezien. De meeste waarnemingen werden in maart en augustus opgetekend met als max. een groep van 16 vogels op 8/08 over Hove (JP). De nog steeds zeldzame **roerdomp** werd twee maal waargenomen: op

16/02 een laagvliegende vogel over de E19 in Wilrijk (KDR) en op 7/04 aan het Broekskot-Hobokense Polder een opvliegende vogel die op foto werd vereeuwigd (PN)

Een mogelijk van west naar oost overvliegende **woudaap** werd op 1/08 gezien in Hoboken (PN).

De **blauwe reiger** kwam zowat overal in de ganse regio voor, zodat we alleen de uitschieters vermelden. Op 19/01 werden in het Schoonselhof niet minder dan 54 adulte vogels waargenomen (WVS) en op 19/04 werden, tijdens een ARDEA-telling, in de kolonie aldaar 23 broedkoppels vastgesteld (in Polderblad juli 2013 blz 17 werd per vergissing het aantal van 13 broedparen vermeld ipv 23) (LVS).

Van begin februari tot half april werden van **grote zilverreiger** 8 waarnemingen ingegeven in Hobokense Polder, Edegem en Hove. Het betrof telkens een solitaire vogel. **Aalscholwers** waren gans de periode aanwezig, ofwel pleisterend in klein aantal (1-5 ex) op de fortgordels, kasteel Cleydaelhof, Hobokense Polder, Park Romeinse Put en Campus Drie Eiken, ofwel overvliegend of doortrekkend in kleine tot middelgrote groepen met max. 76 ex. op 1/04 over de Hobokense Polder (LVS, JP).

Aan roofvogels was er geen gebrek: zo registreerden verschillende waarnemers op 26/08 maar liefst 8 roofvogelsoorten in en boven onze verstedelijkte stadsrand. Tijdens de lentetrekkingen op de telpost Hobokense Polder ontbrak **visarend** op de soortenlijst. De twee losse waarnemingen betroffen vogels op terugtrek na het broedseizoen: op 25/08 1 ex samen met 3 buizerds thermiekend over Petroleum Zuid (TV) en op 26/08 een overvliegende vogel als foto-object te Hoboken (JP). **Wespendief** werd in gans de regio opgemerkt tussen begin mei en eind augustus. Het betrof meestal 1 à 2 ex, uitzonderlijk een mooie 13 vogels op 27/08 over Edegem (LJ). Tijdelijk pleisterende vogels werden vooral opgemerkt van half mei tot half juni, o.a. 4 ex op 19/05 (JD) in

Visarend - Joachim Pintens

domein Moretus te Hove (JD) , 4 ex op 17/06 te Hemiksem langs de regiorand (PH), 3 ex op 16/08 in Hobokense Polder (BM) en meerdere waarnemingen telkens 1 ex in Fort 7, Hobokense Polder, Hof ter Linden-Edegem (respectievelijk ES, GB, SL, LJ). Eind mei/begin juni werd telkens een mannetje in het geschikt broedbiotoop van domein Klaverblad (Wilrijk) opgemerkt (BDK, PH). Van begin maart tot begin mei werd 5 x een solitair doortrekkende **rode wouw** waargenomen: over Mortsel, Aartselaar, 2x over Hobokense Polder en over Schoonselhof/Wilrijk (respect SB, TDD, GB, LVS, PH, JP). De **zwarte wouw** kwam 3 maal in de kijker: op 14/04 over Aartselaar/Hemiksem (PN), op 17/04 over Kla-

in gans de ARDEA regio. Zekere of waarschijnlijke broedvogel in o.a. Hobokense Polder, Schoonselhof, Fort 7, domein Klaverblad, Cleydaelhof, Hof ter Linden, Uilenbos-domein Moretus en Fort 6, om maar enkele te noemen.

Havik kwam 4 keer in de kijker, het betrof telkens een solitaire vogel te Edegem op 5/03 (LJ) en 3 waarnemingen gedurende lente en zomer in de omgeving Klaverblad/Cleydael/Hof van Hemiksem). Een broedgeval is daar zeker niet uitgesloten. **Buizerd** was alom present in de ARDEA regio gedurende gans de periode, deels als doortrekker - vooral in april - met pieken van 37 ex over Hobokense Polder op 7 en 8/04 (LVS, JR, GB, AVL). Het is moeilijk in te schatten hoeveel buizerden in de regio tot broeden komen, maar het is aannemelijk dat elke bos- en groenzone van enige omvang minstens 1 broedpaar herbergt. Dat is het geval voor Hobokense Polder, domein Cleydael, Klaverblad, Schoonselhof, Fort 7, Nachtegalenpark, Den Brandt en Uilenbos-domein

een laag over de weg scherend **smelleken** waargenomen te Drie Eikenstraat-Edegem (MVDB).

De eerste **boomvalk** van dit jaar trok op 14/04 over de HP (LVS). De waarnemingen van juni en juli wijzen op mogelijke broedgevallen in geschikte habitats, te weten Hobokense Polder en domein Klaverblad.

De 13 waarnemingen in augustus betreffen, gezien de overheersende vliegrichting, deels vogels op terugtrek. Vermits **slechtvalk** als standvogel meer en meer voorkomt, is het moeilijk om tijdens de trekellingen mogelijke trekvogels van plaatselijke vogels te onderscheiden. Hoe dan ook, deze prachtige valk neemt, ook in onze regio, jaarlijks toe. Getuige daarvan het gelukte broedgeval op de Silvertops langs de Antwerpse ring, met 4 jonge wijfjes, dat als ARDEA-project op de voet werd gevolgd en via peter/meter-ondersteuning en via opnamen voor een toekomstige aflevering van het programma "Dieren in Nesten" in de ruimere belangstelling kwam (JVR).

Waterral werd tot eind mei zeer geregeld in de Hobokense Polder waargenomen, waar de soort standvogel is met een klein aantal territoria - naar schatting 8-10 broedparen (LVS). Buiten de HP werd deze schuwe vogel maar één keer waargenomen in de regio, namelijk op 27/05 in het Schoonselhof (PBA).

Tussen 4 maart en 8 april werden 14

Sperwer - Leo Janssen

verblad/Wilrijk (PH) en op 25/05 over Mortsel (WDR, SB).

De waarnemingen van **bruine kiekendief** bestrijken een periode van begin februari tot eind augustus, de meesten over de Hobokense Polder en enkele over Edegem. Begin februari en rond half april werden in de HP 1 à 2 jagende vogels opgemerkt (PN). Tijdens de lentetrekellingen op de HP werden in totaal 12 exemplaren geteld met als dagmaximum 5 ex (1 ♂, 4 ♀♀) op 30/03 (LVS, JP) Tijdens het voorjaar werd 5x een **blauwe kiekendief** gespot, waarvan 1 man en 4 wijfjes. Van 3 vogels in HP en over Hoboken werden foto's gemaakt (PN, GB en JP).

Sperwer werd veelvuldig doortrekend en ter plaatse waargenomen

Moretus om de voornaamste te noemen. Van de **torenvalk** werden in de regio maar een 50-tal waarnemingen ingegeven, incl. doortrekkers in het voorjaar. Dat kan wijzen op het feit dat de populatie terugvalt door slechte broedresultaten, door sterfte en voedselgebrek als gevolg van strenge wintermaanden en mogelijk ook door verdere inkrimping van geschikte biotopen. Op 9 februari werd

Waterral - Pierre Nowosad

waarnemingen van kleine tot grotere groepen overtrekkende **kraanvogels** ingevoerd. Het ging om een totaal van min 480 exemplaren. Een groep van 100 ex werd op 4/03 door 3 afzonderlijke waarnemers gespot over het zuiden van Antwerpen (EVB EVM MR). De grootste groep van 133 ex trok op 5 maart over Hoboken-Moretus en werd op foto vastgelegd (JP).

Scholeksters werden ter plaatse regelmatig gezien in de omgeving Doornstraat (Wilrijk en Aartselaar) en vliegend over de Schelde langs Hobokense Polder met een max van 32 ex richting zuid op 5/05 (LVS, JP).

Over de Schelde vliegende **kluten** werden een vijftal keren van eind maart tot in april waargenomen, zo bv een groepje van 9 ex op 31/03 (JR). **Kievit** broedt in klein aantal op de resterende landbouwgebieden in Wilrijk, Edegem, en zelfs langs de Antwerpse ring o.a. Groenenhoek nabij station zuid (KM). Op 21/03 vloog een groep van 130 ex over Edegem (LJ). **Goudplevier** werd 1x waargenomen, namelijk 5 ex overvliegend in Edegem op 21/03 (LJ). **Kleine plevier** vloog in april enkele keren over de Schelde langs de Hobokense Polder. Op 26/06 zaten 2 adulte vogels op een plasje langs de grens Hove/Lint (JD) en in juli werd een adult met een pullus van een paar dagen oud ontdekt in Moretusburg-Hoboken (KDK).

Zoals elk jaar overwinterden er weer min. 2 **houtsnippen** in de HP en zat een fouragerende vogel in een besneeuwde tuin langs de Ahornelaan, Antwerpen op 20/01 (PB). Verder werden er tot eind maart solitaire vogels waargenomen in Hof ter Linden, Edegem, Fort V, Fort 7, Hove en Cleydaelhof.

De waarnemingen van **watersnip** waren eerder schaars: 3 overvliegende vogels in april langs de Schelde, 1 over Edegem in augustus en 3 exemplaren begin april in Hobokense Polder (BM).

Op 28/02 vloog totaal onverwacht een groep van een 20-tal **rosse grutto's** pijlsnel richting ZW over

Cleydaelhof, Aartselaar (LVS, GB, LS). Overtrekkende groepjes (2 tot 4) **regenwulp** werden van begin april tot begin mei gezien boven de Hobokense Polder en begin augustus zuidwaarts vliegend langs de Schelde/Hoboken en over Mortsel. In april vlogen er geregeld 1 tot 3 **wulpen** over de Schelde in Hobokense Polder (LVS, JP) en eentje over Edegem op 25/08 (LJ). Solitaire **zwarte ruiters** vlogen op 24/04 en 5/06 over Hobokense Polder en Moretusburg-Hoboken (LVS, JP) en op 25/08 over Edegem (LJ). Op 14/04 pleisterde een **tureluur** in de HP (BM) en vloog er één (dezelfde?) langs de nabijgelegen Schelde (JP). Op 14/04 en 30/4 werd tijdens trektellingen telkens één overvliegende **groenpootruiter** boven de Hobokense Polder gespot (LVS). **Witgat** was vanaf begin april waarneembaar, maar vogels ter plaatse (1ste jaars), ook tijdens het broedseizoen, kwamen alleen in de kijker in de Hobokense Polder (max. 3 ex eind april), langs de Schelde en in Groen Neerland (PN BM DJ RL). **Oeverloper** was als voorjaars- en zomergast in klein aantal aanwezig langs de oevers van de Schelde en op de fortgordels, maar ontbrak tijdens het eigenlijke

Zwartkopmeeuw - Pierre Nowosad

broedseizoen (juni - juli). Op 5/05 noteerden we tijdens de laatste len-tetrekking Hobokense Polder, 8 ex over de Schelde (LVS, JP). Op 3/05 vlogen 2 **bonte strandlopers** over de Schelde te Hoboken (LVS).

Zwartkopmeeuw was vanaf eind maart tot eind juli present in de regio als overvliegend of zittend in gezelschap van andere meeuwen in land-

bouwgebieden, met een max van 8 ex nabij het waterzuiveringstation in Hove (JD). De broedpopulatie van deze mooie meeuwensoort neemt nog toe, ook in het Antwerpse havengebied. Tijdens de trektellingen in de Hobokense Polder werden eind april per dag tot 25 overvliegende vogels waargenomen.

Stormmeeuwen werden geregeld tot eind april in (vrij) klein aantal aange-troffen in de regio met een max van 30 ex. op 8/03 langs de Doornstraat, Wilrijk/Kontich (LJ). **Mantelmeeuw** was een schaarse gast met slechts 5 waarnemingen van 1 of 2 vogels langs de Schelde te Hoboken van eind april tot begin mei en 1 adulte vogel zittend op een dak in de Aartselaarstraat te Hoboken op 16/07 (GW). **Kleine mantelmeeuw** was vanaf medio februari in klein aantal aanwezig (1- 4 ex per waarneming) in de zuidelijke rand van Antwerpen. Langs de Schelde werden eind april tot 18 ex per trektelling genoteerd. Van **visdief** werden vanaf half april 1 tot 3 vogels waargenomen langs de Schelde te Hoboken. **Holenduif** werd regelmatig waargenomen (tot max 4 ex samen) in en rond bosrijke domeinen of parken zoals Hof ter

Linden, Edegem en Nachtegalenpark/Den Brandt. **Halsbandparkiet** neemt blijkbaar verder toe in Vlaanderen. Deze luidruchtige exoot werd gedurende de ganse periode opvallend regelmatig in klein aantal gespot in of rond de parken langs de zuidrand van Antwerpen. Vermeldenswaard is zeker het groepje van 12 overvliegende vogels

op 5/7 nabij de Doornstraat/Wilrijk (JB). De eerste **koekoek** van het jaar riep op 17/04 in de Hobokense Polder (LVS, PN), waar hij als broedvogel ter plaatse present bleef tot half juli. Andere vogels werden waargenomen in Hof ter Linden, Cleydaelhof en Uilenbos-domein Moretus. De aanwezigheid van **kerkuil** werd in het voorjaar vastgesteld op 2 plaatsen: Fort 5 en Fort 7. Het ging in de

3 gevallen om een zichtwaarneming en/of de vondst van verse braakballen (ES, JC en TB).

Bosuil werd als broedvogel en standvogel, meestal roepend, tijdens de ganse periode (behalve juni) aangetroffen in de meeste bosrijke domeinen en forten van de regio; éénmaal (31/03) ook als verkeersslachtoffer tegen de middenberm van de Generaal Lemanstraat, Antwerpen (KM). De **steenuil** heeft het moeilijk door het verdwijnen van de, voor deze soort, geschikte habitats, nl. kleinschalige cultuurlandschappen met nestmogelijkheden in voornamelijk knotwilgen en kleine schuurtjes. Onze kleinste uil werd aangetroffen op slechts 3 plaatsen: aan de Groenenhoek en nabij Groen Neerland te Wilrijk en nabij park Romeinse Put (Kontich). Van **ransuil** werd slechts één schamel spoor aangetroffen: een braakbal nabij het rietveld Hobokense Polder op 14/06 (BM).

De eerste **gierzwaluwen** van het jaar werden op 14/04 (13 ex) waargenomen tijdens de trektelling Hobokense Polder (LVS, JP) en o.a op 27/04 met een max van 70 ex. Grote concentraties werden in de late lente ook aangetroffen nabij de Groenenborgercampus, Hof ter Linden-Edegem en Moretusburg-Hoboken met respectievelijk 44, 50 en 65 ex (TV, SL, JP). Na een

strengere vorstperiodes, is de soort aan een langzame heropleving toe dankzij een goed broedseizoen. Verspreid over de ganse periode waren ijsvogels present in de Forten 5, 6 en 7, Hobokense Polder en Groen Neerland. In het Schoonselhof werden medio augustus 6 ijsvogels gezien wat wijst op tenminste één geslaagd broedgeval (ES, LVS). Tijdens het Spechtenonderzoek van ARDEA werd de **kleine bonte specht** in het voorjaar tot eind april als mogelijke of waarschijnlijke broedvogel aangetroffen in Hobokense Polder (TVA, LVS, GB, JD), domein Moretus-Hove, domein kasteel Cleydael alsook in park Den Brandt (WM, TV), omgeving Hof ter Linden (MW) en in het Schoonselhof (JVDV). De zeldzamere **middelste bonte specht** werd tijdens het voorjaar als waarschijnlijke broedvogel in de bosdomeinen Moretus-Hove (JD, LVS, SVDB) en in het Middelheimpark vastgesteld en gefotografeerd (SLA, TV).

Zwarte specht werd gespot in de Hobokense Polder op 27/01, 16/02 en 23/07 (TVA, AVL) alsook mogelijk op Fort V-Edegem op 27/02 (JC). De **wielewaal** kwam op 5/05 toe in de Hobokense Polder en werd aldaar op 18/05 nog zingend aangetroffen in het Populierenbos (broedgeval?) (LVS, AH). Doortrekkende **roeken** werden alleen in maart waargenomen met een max van 33 ex op 6/03 over Edegem (LJ).

trokken in maart in klein aantal door over Edegem en Cleydaelgolf (1 – 5 ex) (LJ, WVA, PH). **Veldleeuwerik** werd alleen overtrekkend gezien vanaf maart tot half april. De aantallen liggen ongetwijfeld lager dan tijdens de herfsttrek; max 47 ex. op 5/03 over Wilrijk (JP) en 100 ex over de Hobokense Polder op 8/04 (LVS). De eerste **oeverzwaluw** vloog over de Hobokense Polder op 13/04. Naar het einde van april liep het aantal doortrekkers op tot een dagmaximum van 25 ex. op 24/04 (LVS, JP).

Op 4/04 passeerden de eerste **boerenzwaluwen** (8 ex) langs de trektelpost Hobokense Polder, maar de hoofdmacht vloog pas na half april door met als max 44 vogels op één teldag. Een zwaluwtelling in het gebied Aartselaarstraat te Edegem leverde begin juli 28 jongen en 20 adulte vogels op uit 7 nesten en nog 2 broedsels met telkens 4 uitgevlogen jongen nabij de Moerelei-Wilrijk (KV). De eerste **huiszwaluw** vloog over Moretusburg-Hoboken op 13/04 (JP). Naar het einde van april liepen de aantallen tijdens de trektellingen Hobokense Polder op tot 40 ex. per dag (vooral langs linker Scheldeoever). Hoewel er later nog verschillende waarnemingen werden opgetekend, o.a. 5 jagende vogels op 14/06 boven de Hobokense Polder (PBA) werd er nergens melding gemaakt van mogelijk broedgevallen.

De **Cetti's zanger** werd eind maart tot half april 2 x gehoord op de klassieke plaats in de Hobokense Polder (WM, DJ). Op 13/04 zong de eerste **fitis** in de HP. Andere waarnemingen betreffen mogelijke broedgevallen nabij Hof ter Linden, Petroleum Zuid en domein Klaverblad-Wilrijk. **Rietzanger** werd eind mei zonder verdere gegevens op twee plaatsen ingegeven, nl Hobokense Polder en Schoonselhof (PB). Gelet op het tijdstip gaat het in beide gevallen om waarnemingen buiten de gekende broedplaatsen in het Antwerpse (LVS). **Kleine karekiet** kwam als broedvogel voor in Hobokense Polder (meerdere), Cleydaelhof-Aartselaar, Romeinse

Kleine bonte specht - Julien Dua

De **zwarte mees** was tijdens het voorjaar regelmatig present (1 à 2 ex) op diverse plaatsen in de regio.

De **kuifmees** werd tijdens dezelfde periode een enkele keer gezien en gehoord nabij het Middelheimpark-Antwerpen en kasteel

tijdelijke inkrimping van de populatie **ijsvogels**, als gevolg van enkele

Klaverblad-Wilrijk. **Boomleeuweriken** (1 tot 5 ex)

Put-Edegem en Campus Drie Eiken-Wilrijk. **Bosrietzanger** werd vanaf 21/04 tot half juni op diverse plaatsen in de regio zingend aangetroffen en ook als broedvogel in o.a. Hobokense Polder. Van **spotvogel** noteerden we slechts 2 waarnemingen: van een zingende vogel in de HP op 5/05 en 12/05 (LVS, LJ). Vanaf 24/04 tot half mei werden in twee natuurgebieden **sprinkhaanzanger** gehoord, met name Hobokense Polder (TV, JDB, DJ, FH) en Hof ter Linden (WVA, HA, SL). **Braamsluiper** was slechts in 3 gebieden present, de eerste op 21/04 te Hove (GVB). 2 zangposten op 1/05 in de Hobokense Polder (MVR, LVS) en een derde op 9/05 in Edegem (VDS). Solitaire **vuurgoudhaantjes** waren tijdens het voorjaar vooral te zien in en rond de

Een gelijkaardig beeld zien we ook bij **koperwiek**, die daarenboven ook in Fort 5 en 7 en in Hof ter Linden verbleven. Vermeldenswaard is een aantal van min 150 ex op 17/03 in Fort 7 (ES), van 49 zingende vogels op 10/04 in de Graspolder - Hobokense Polder (LVS) en van 220 ex op doortrek boven HP op 13/04 (JP).

Grote lijster was, ook als broedvogel, te horen of te zien in en rond de reeds genoemde domeinen in de regio. Het aantal broedkoppels is vermoedelijk vrij klein.

dezelfde plaats vertoefde, mogelijk een broedgeval (LVS, LS). Een foeragerend koppeltje zat op 28/04 in de Graspolder nabij de trektelpost (LVS, JP). Een vermoedelijk tweede broedgeval situeert zich in het nabijgelegen gebied Petroleum Zuid, waar de soort ook vorige jaren aanwezig was (DJ). Het enige **paapje** werd gefotografeerd op 25/05 in het domein Moretus te Hove (F & R).

Kramsvogel - Joachim Pintens

Gekraagde roodstaart - Mauro Van Reusel

parken Middelheim en Den Brandt.

In dezelfde parkdomeinen kon je ook het hele jaar door de **boomklever** gadeslaan. Deze soort is vanwege zijn voorkeur voor oudere boombestanden (vooral beuk) ook nog broedvogel in o.a. Hof Van Mols te Wilrijk, Fort V en Fort 6, Schoonselhof, domein Klaverblad, Hof ter Linden en domein Moretus te Hove/Boechout.

Doortrekkende **beflijsters** werden medio april zowel in de Hobokense Polder als in Edegem gespot. Het ging om 2 + 2 + 1 vogels. **Kramvogels** waren in klein aantal (tot max 83 op één plaats) present tot half april op geschikte plekken als Hobokense Polder en omgeving Groenenhoek en Klaverblad-Wilrijk en Cleydaelhof/Cleydael golf .

De eerste **blauwborst** werd opgetekend op 24/03 in de Hobokense Polder (PN). Alle ingezonden gegevens betreffen uitsluitend waarnemingen van broedvogels in dit gebied. Vanaf 21/04 waren er minstens 4 zangactieve **nachtgalen** aanwezig in de Hobokense Polder (DJ). Er werden geen waarnemingen van andere gebieden in de regio doorgegeven. Een teken aan de wand ?? **Zwarte roodstaart** werd op een 20-tal plaatsen in de regio waargenomen; het ging meestal om zingende vogels. De eerste vogel van het jaar liet zich optekenen aan de UIA te Antwerpen op 5/03. **Gekraagde roodstaart** was vanaf 16/04 tot half mei aanwezig in de Hobokense Polder. Het ging om een zingend mannetje dat een tijd op

De eerste **roodborsttapuit** was op 19/03 ter plaatse aan de Groenenhoek te Wilrijk (PH) en voorts nog 3 x 1 mannetje langs de Scheldedijk Hobokense Polder tot 10/4 (LVS, JP). Half april werden 3 **tapuiten** langs de Scheldedijk-HP waargenomen en op 5/09 zat er eentje kortstondig in een tuin te Mortsel (GB).

Een **grauwe vliegenvanger** werd in mei tweemaal gespot in een tuin langs de Groenenhoek te Aartselaar (PH).

Ringmussen werden in het voorjaar slechts op 2 plaatsen zittend gezien: 1 ex in Boechout (JVB) en 2 ex bij het UZA te Wilrijk. Op 6/03 vloog een groepje van 7 ex over Edegem (LJ). **Gele kwikstaart**

Keep - Leo Janssen

trok in april en augustus in klein aantal over de Hobokense Polder, Edegem en Wilrijk. Eind juni/ begin juli werd tweemaal een vogel gezien in HP. (BM) Op 21/04 werd een voorbijvliegende **Engelse kwikstaart** gefotografeerd langs de telpost HP (JP, LVS). **Grote gele kwikstaart** werd tijdens de wintermaanden op verschillende plaatsen pleisterend aangetroffen. Mogelijke of waarschijnlijke broedgevallen situeren zich nabij Kasteel Cleydael en domein Moretus in Hove. Trekvogel in klein aantal, vooral in april, ook langs de telpost Hobokense Polder. Op 20/02 trok een groepje van 7 ex over het Kiel/ Antwerpen (SH). Tijdens de tweede helft van april trokken minimum. 5 **boompiepers** over de telpost HP en Campus Groenenborg. Eentje pleisterde kortstondig langs de Scheldedijk (LVS, JP).

Op de slaappleaats van **waterpiepers** in het Rietveld en omgeving van de Hobokense Polder werden tijdens de ARDEA-telling van 13/02 totaal 77 vogels geteld, wat een lichte terugval is t.o.v. vorig jaar (82 ex).

Dat **vink** een talrijke doortrekker is en een algemene broedvogel van bosomgevingen en parken in de regio zal niemand verbazen. Het aantal zichtbare doortrekkers ligt tijdens de lentetrek een stuk lager (ca 1/10 deel) dan tijdens de herfsttrek. Op 8/4 noteerden we op de telpost Hobokense Polder 1312 ex als max. dagtotaal (LVS).

Keep was als wintergast en

doortrekker nooit talrijk, maar tijdens de sneeuw- en vriesperiode werden op en rond voederplaatsen in privétuinen toch aardig wat kepen geteld; zoals 9 ex in Hoboken (DJ) en 14 ex. in Edegem (LJ). Op 4/05 werd nog een roepend mannetje in prachtkleed gespot in de HP (LVS) **Sijs** kwam in de gehele

ARDEA regio als doortrekker en wintergast in kleine aantallen voor tot half april. Pleisterende groepen van 40 à 60 ex werden gespot in Fort 7, Petroleum Zuid, Hof ter Linden, Fort V, Groenenborgercampus en Klaverblad (PN, JV, TVA, MH, VA, KDK). Vanaf 10/07 werden al terug enkele overvliegende vogels gemeld in Edegem (LJ).

Putter kwam zowat in gans de regio in klein aantal voor tot max 30 ex. Op de winterslaappleaats in Moretusburg-Hoboken werden max 24 ex geteld (JP). Er werden geen mogelijke broedgevallen genoteerd maar deze zijn zeker niet uitgesloten, gezien de aanwezigheid van vogels tijdens het broedseizoen (o.a. Petroleum Zuid).

Van **kleine barmsijs** werden half april tweemaal een overvliegende vogel gezien in Edegem (LJ). Tussen half april en half augustus werden 55 **kruisbekken** waargenomen, meestal overvliegend over Hobokense Polder, Edegem en Hollebeek-Hoboken. Op 14/07 vloog het grootste groepje van 17 ex over Edegem (LJ). **Goudvink** kwam tot half april alleen in de Hobokense Polder voor met 8 waarnemingen van 1 tot 2 ex. Gedurende de ganse periode (behalve in juni) werden er op diverse plaatsen overvliegende **appelvinken** genoteerd. Het ging telkens om 1 à 2 ex., uitgezonderd een groep van 17 vogels die op 12/03 over Mortsel vloog (SB).

In het verslag gebruikte afkortingen van waarnemers:

AH	Ann Horsten	KV	Kris Vos
AVL	André Van Langenhove	LJ	Leo Janssen
BDK	Bart De Keersmaecker	LS	Luk Smets
BM	Bert Mertens	LVS	Luc Van Schoor
DJ	Danny Jonckheere	MD	Mathias D'Haen
ES	Eddie Schild	MH	Marc Hofman
EVB	Erik Van Bogaert	MR	Marc Raes
EVM	Eric Van Marck	MVD	Marc Vanden Bril
F&R	Frederik en Rosette Simons-De Roeck	MW	Marc Willaert
FBT	FBT van de Poll	PB	Pierre Blockx
FH	Francis Hermans	PBA	Peter Bastiaensen
GB	Guy Borremans	PH	Peter Hofman
GW	Guy Willemsens	PN	Pierre Nowosad
HA	Hendrik Haverkamp	PVR	Mauro Van Reusel
JB	Jeroen Boeye	SB	Stijn Baete
JC	Johan Claessens	SK	Steven Keteleer
JD	Julien Dua	SL	Sebastien Leys
JDB	Jan De Bie	SLA	Stefi Lahaye
JH	Jean Hugé	SVB	Steven Van den Bussche
JP	Joachim Pintens	TB	Thomas B
JPO	Jonas Pottier	TDD	Tom De Decker
JR	Jan Rose	TV	Tim Vochten
JVB	Jan Van den Bussche	TVA	Tibaud Vanaudenard
JVR	Joris Van Reusel	TW	Tuur Wuyts
JVV	Johan Vande Voorde	VDS	Veerle De Saedeleer
KDK	Kris De Keersmaecker	WM	Wim Mertens
KDR	Kris De Rouck	WVA	Wouter Van Assche
KM	Koen Maes	WVS	Wout Vande Sompele

Waarnemingen afdeling Hobokense Polder (niet-vogels) van 1 maart t.e.m. 31 augustus 2013

Marnix Lefranc

In onderstaand artikel worden niet-vogelwaarnemingen besproken van 1/3/2013 t.e.m. 31/8/2013 binnen het gebied van de Natuurpuntafdeling Hobokense Polder. In totaal zijn er 2186 waarnemingen als volgt verdeeld: planten (318), zwammen (100), amfibieën (21), vissen (3), zoogdieren (71) en de resterende groep zijn de invertebraten (1673).

De aanhoudende lage temperaturen in het voorjaar, met zelfs nog sneeuw in maart en vorst tot in de eerste week van april, zorgden er voor dat het wel een heel bijzonder voorjaar was. Ook in mei bleven de temperaturen aan de lage kant. In de periode begin maart tot eind mei had dit zijn effect op de waarnemingen. Zo kwamen bvb. de vlinder- en libellenwaarnemingen duidelijk later op gang dan in de voorgaande jaren. Juni, juli en augustus brachten heel wat zonnige dagen met normale zomerse temperaturen.

Met slechts één waarneming van **atalanta** (NDS) in maart (08/3) kwamen de dagvlinderwaarnemingen pas vlot binnen vanaf april. Van de **eikenpage** (ER), **koninginnepage** (AVL) en **citroenvlinder** (MW) noteren we slechts één enkele waarneming. Het aanhoudende zomerweer in augustus zorgde voor mooie waarnemingen van **oranje luzernevlinder** (LS, MW, TV, WM, AVL). Net zoals vorig jaar werd ook dit jaar aangetoond dat de populatie **kleine vos** (JP, MW, SL, PB, RP, SB, TV, SDS, FRSDR, WM, GB) zich heeft hersteld t.o.v. het jaar 2011 en de jaren daar voor. Merkwaardig dat er geen waarnemingen zijn van bruin blauwtje!

De libellenwaarnemingen begonnen vanaf eind april met een eerste waarneming van **bruine winterjuffer** (ML) op 28/4. We noteren als speciale waarnemingen voor de regio **variabele waterjuffer** (PB) die voor het eerst werd waargenomen in de regio en **tengere grasjuffer**

(WM) waarvan eerder nog maar één waarneming was in 2007.

Naar aanleiding van de mierenkursus o.l.v. Joeri Cortens werden ook enkele mierensoorten gedetermineerd: **gele schaduwmier**, **gele weidemier**, **grauwzwarte mier**, **rode steekmier**, **ruwknoopmier** en **zwarte wegmier**. (Voor alle waarnemingen van mieren zijn de waarnemers : JC, PB en LS).

Met het determineren van sprinkhanen werd verdienstelijk werk verricht. Volgende soorten werden waargenomen: **bramensprinkhaan** (PB, DJ, LJ), **grote groene sabelsprinkhaan** (PB, FB, MW, JP), **sikkelsprinkhaan** (PB), **struiksprinkhaan** (PB, MVR, JP), **gewoon doorntje** (JC, PB, LS), **zanddoorntje** (PB), **bruine sprinkhaan** (PB), **krasser** (PB) en **ratelaar** (PB, JP).

Zanddoorntje - Peter Bastiaenssen

Tijdens de vogeltrektellingen door ARDEA op de Scheldedijk langs de Hobokense Polder werden vanaf 27/3 tot 3/5 regelmatig **bruinvissen** waargenomen (LVS, JP, WM, NR, GB, RW, JR, FH en AT). Soms werden meerdere bruinvissen bij elkaar gezien. De grootste groep werd gezien op 30/03 met zes bruinvissen (JP). Op 10/04 werd bij laag water een dood exemplaar aangetroffen (LVS, RW, JR). Het dode dier werd opgehaald voor autopsie in opdracht van het ILVO (Instituut voor Land-

bouw en Visserijonderzoek in Oostende).

In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden, zijn bruinvissen wel degelijk zoogdieren en geen vissen. Met een lengte van 2 meter, is het de kleinste en meest voorkomende walvisachtige in de Noordzee en voor de kusten van België en Nederland. Kenmerken zijn de lage rugvin, het grijs/zwarte bovenlichaam en de witte flanken en buik. Bij de waarneming van een bruinvis is verwarring met dolfinen en zeehonden mogelijk. Een belangrijk kenmerk is echter de rugvin. Bij zeehonden ontbreekt de rugvin en bij dolfinen heeft de rugvin een andere vorm. Bruinvissen zijn actieve jagers die echolocatie gebruiken om hun prooi (vissen en kreeftachtigen) op te sporen. Tijdens de jacht kunnen ze wel een snelheid halen van 23 km/uur.

Een mogelijke verklaring voor de plotse aanwezigheid van bruinvissen in de Schelde is wellicht dat de dieren grote scholen vissen, zoals finten (mevis) en spiering volgen. Vissen die opnieuw zoals vanouds in het voorjaar vanuit de Noordzee in groten getale de Schelde en ook de Rupel opzwemmen om te paaien in het ondieper water van onze rivieren en

de vele geulen in de Schelde- en Rupelschorren.

Dergelijke waarnemingen moeten ruim honderd jaar geleden een normaal fenomeen geweest zijn. Grote scholen spiering en finten zwommen toen massaal de Schelde en de Rupel op. Net zoals zeehonden waren bruinvissen in die periode wellicht regelmatige bezoekers van Schelde en Rupel. Daarna werden de waarnemingen zeldzamer. In 1936 werd in Hombeek nog een laatste bruinvis geschoten die de Zenne was opge-

zwommen. Toen werd de bruinvis beschouwd als een geducht concurrent van de vissers.

Dode bruinvis - Guy Borremans

Dat bruinvissen de Schelde opzwemmen is niet helemaal zonder gevaar voor de dieren zelf. Door via een sluis of kanaal binnen te zwemmen komen ze in een soort val terecht en is terugkeren vrijwel uitgesloten. Een ander gevaar is een aanvaring met snelle motorboten en vooral jet-skiërs kunnen een reëel gevaar vormen. Een aanvaring met grotere schepen is mogelijk maar de kans is echter klein.

De bruinvis is een beschermde soort volgens de Europese Habitatrichtlijn. De talrijke dode exemplaren

Ree - Guy Borremans

die werden aangetroffen (niet alleen in onze regio) en de gevaren waaraan de soort is blootgesteld, wijzen op de nood aan een meer concrete bescherming.

Nu wordt het vooral uitkijken naar het voorjaar van 2014. Was de invasie van bruinvissen dit jaar een éénmalig feit of wordt het een trend? En als het effectief een trend wordt, moeten we dan de komende jaren weer vrezende voor dode bruinvissen?

Reeds verschillende jaren achtereen vinden we sporen van **ree** in de Hobokense Polder. Recent weten we dat er minstens één reebok en minstens één vrouwtje ree aanwezig zijn in de Hobokense Polder (BM, GB). Guy Borremans slaagde erin om een foto te maken van een reebok.

Bij de vleermuizen werden zowel de **gewone dwergvleermuis** (KB, MVR) als de

laatvlieger (KB) waargenomen.

Enkele bijzondere plantenwaarnemingen zijn: **aardaker** (EM), **doorschijnend sterrenkroos** (WM), **grote leeuwenklauw** (EM), **haarfonteinkruid** (WM), **klein vogelpootje** (EM), **kleine leeuwenklauw** (EM), **kruipklokje** (EM), **rode schijnspurrie** (EM), **slanke waterkers** (PWZRA), **steenkruidkers** (EM, TG, JOP, RD), **stijf havikskruid** (EM), **vergeten wikke** (PWZRA), **vreemde ereprijs** (EM, TG, JOP, RD, TIV), **zompvergeetme-nietje** (PWZRA) en **zwarte toorts** (EM).

Ook werden nog waargenomen: **steenanker** (PWZRA), **veldsalie** (PWZRA) en **kleine pimpernel** (PWZRA). Deze laatste drie soorten werden waargenomen op de berm in de Krijgsbaan tegenover het Schoonselhof en zijn zo goed als zeker ingezaaid.

Met dank aan:

A.L. Engelhard, A. Temmerman (AT), Andre Van Langenhove (AVL), Annelies Jacobs, Aurore Mudiayi Bukassa – Baetens, Bart Mortier, Bert Mertens (BM), Chris Snyers, Chris Van Lieferringe, Christoffel Bonte, Danny Jonckheere (DJ),

Els Roos (ER), Erik Molenaar (EM), Eva Suls, Floris Brekelmans (FB), Fr. en R. Simons-De Roeck (FRSDR), Francis Hermans (FH), Friedel Herbosch, Gie Luyts, Guy Borremans (GB), Hubert De Meulder, Iris Loockx, Jan Rose (JR), Jens V, Joachim Pintens (JP), Joeri Claes, Joeri Cortens (JC), Johan Claessens, John Van de Voorde, Jonas Pottier (JOP), Joris Elst, Jos Jansen, Koen Berwaerts, Koen Maes, Kris Boers (KB), Kris De Keersmaecker, Kris Peeters, Kris Vos, Leo Janssen (LJ), Luc Van Schoor (LVS), Luk Smets (LS), Marc Detollenaere, Marnix Lefranc (ML), Mauro Van Reusel (MVR), Mia Willekens (MW), Natuurstudie Rupel (NR), Nora De Smet (NDS), Paul Durinck, Peter Bastiaensen (PB), Pichal Wendy, Pierre Nowosad, Pieter Vervloet, Plantenwerkgroep Zuidrand Antwerpen (PWZRA), Resi Pansaerts (RP), Robert Wuyts (RW), Robrecht Debbaut (RD), Sam Van de Poel, Sebastien Leys (SL), Sibbele de Jong, Simon De Smedt (SDS), Simon Trensou, Stijn Baeten (SB), Thomas Gyselinck (TG), Tim Vochten (TIV), Toon Verbruggen (TV), Veerle De Saedeleer, Walter Van Ginhoven, Ward Tamsyn, Wietse De Vogelaer, Wim Mertens (WM) en Yves Pepermans.

Aardaker - Wim Mertens

Overdonderende trek van wespddieven

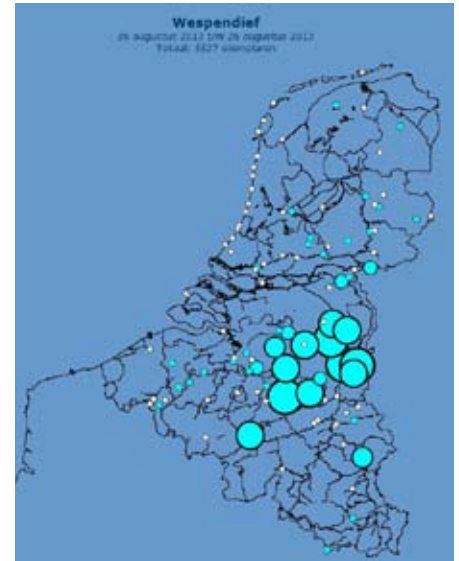
Massale trek van wespddieven is een zeldzaam fenomeen in België en Nederland. Als het zich al voor doet, zijn de kansen erop rond half mei nog het grootst. Maar ook in het najaar passeert zo heel nu en dan een ware trek golf.

Dat was dit jaar het geval op 25 en 26 augustus. De stroom kwam op gang tijdens aantrekkende noordoostenwind en een opklaring na aanvankelijk dikke bewolking.

In Vlaanderen werden enorme aantallen genoteerd, met als record 746 exemplaren bij de Klauwenhof in het Maasdal. De dag erna was de trek in de Lage Landen vrijwel voorbij. De trek golf staat vermoedelijk in verband met krachtige oostenwinden in de voorgaande dagen, waardoor de hoofdtrekbaan van Scandinavische wespddieven in westelijke richting verschoof.

Dat er in de dagen voorafgaand aan 'onze' trek golf geen opvallende aantallen werden genoteerd op Falsterbo, is niet uitzonderlijk. De zuidpunt van Zweden fungeert weliswaar als een trechter voor tal van trekkende Scandinavische roofvogels, maar voor de wespddief gaat dit maar ten dele op. Bij meewinden kunnen ze Zuid-Zweden in breed front en op grote hoogte verlaten. Ook bij een trek golf op 22 tot 24 augustus 2007 ontbrak een relatie met de aantallen op Falsterbo. Een ander achterland van de trekkers, bijvoorbeeld Noord-Duitsland of Polen, ligt minder voor de hand. Al met al een bijzondere gebeurtenis voor ons land. De eerste grote trek golf die in Nederland en België redelijk is vastgelegd, eind augustus en begin september 1958, moet trouwens nog spectaculairder zijn geweest. Er waren destijds veel minder vogelaars dan nu, met weinig onderlinge communicatie en systematische trek tellingen bestonden amper. Maar er werden bij toevallige waarnemingen wel minstens 1200 trekkende wespddieven gezien. Dat ze soms abusievelijk werden aangezien voor kiekendieven of buizerden past in het tijdsbeeld.

Tekst: Fred Hustings, Sovon Vogelonderzoek Nederland

Trek wespddief over Nederland en België op 25 en 26 augustus 2013

Wespddief
Foto: Joachim Pintens

Maandag 26 augustus konden Luk en Ria bij de voorbereiding van de daguitstap naar de natuurgebieden naar Noord-Limburg deze massale wespddieventrek met eigen ogen aanschouwen. We zagen ook meerdere boomvalken.

Op de daguitstap op 26 oktober zelf zullen we uiteraard geen wespddie-

ven of boomvalken meer zien, maar wellicht kunnen we opnieuw flitsende ijsvogels over de Abeek bewonderen en op de plassen zullen in dat seizoen heel wat watervogels aanwezig zijn. Dat alles, samen met een schitterend landschap in herfststooi, maakt deze uitstap echt de moeite waard. Inschrijven dus!

Stadslab2050 gaat voor groenere stad

Van Antwerpen tegen 2050 een duurzame stad maken: dat is het doel van Stadslab2050. Binnen dat stedelijke laboratorium werken overheid, bedrijven, bewoners en Antwerpse organisaties samen om de omslag naar een duurzaam Antwerpen te maken. De ingrediënten voor dat recept: het welzijn van bewoners en bezoekers, een bloeiende economie én respect voor de ecologische grenzen. Stadslab2050 is de verzamelpaats en het platform voor al wie en alles wat met duurzame verandering te maken heeft in 't stad.

Op **donderdag 10 oktober** organiseert Stadslab2050 haar eerste ontmoetingsruimte 'Groen en natuur in de stad'. We gaan samen op zoek naar innovatieve acties en experimenten waarmee we een groen en natuur in de stad meer zuurstof kunnen geven. De meest beloftevolle voorstellen maken kans op professionele begeleiding om hun actie verder vorm te geven.

Stadslab2050

Het eerste Natuurpunt-idee: Stedelijk Groen meebeheren
Natuurpunt stelt voor dat buurtbewoners, jeugdverenigingen, scholen, transitiegroepen, ... mee parken onderhouden op een ecologische manier. Betrokkenheid en mede-beheer brengen mensen samen en maken hen deelgenoot van de groene ruimtes.

Het ecologisch beheer zorgt ervoor dat de kwaliteit van de natuur groot, zodat ze weerbaarder wordt.

Haar 'functies' (zoals recreatie en biodiversiteit) worden -ook voor de Antwerpenaar- nog beter vervuld.

Ontdek er alles over op www.Stadslab2050.be

Er is zeker nog een plaats voor kikkers en padden in Hoboken ...

Danny Jonckheere

... en zeker niet alleen in de Hobokense Polder maar ook elders.

Ik schreef in maart 2011 "Is er nog plaats voor onze amfibieën in Hoboken?" en kon toen melden dat er een paddenoverzetactie extra werd georganiseerd rond Fort 8. In 2013 waren de getallen fantastisch en overtreffen ze onze stoutste verwachtingen. Niet meer dan **1017 padden en salamanders** werden er overgezet. Dit zijn de cijfers voor Fort 8 en samen met de actie in Polderstad komen we aan het knappe **totaal van 1388 levend overgezet** en jammer genoeg 124 gestorven amfibieën. De padden rond Fort 8 komen bijna allemaal vanuit het bos van Umicore en trekken zo naar het water rond Fort 8. Dit hebben we dit jaar kunnen vaststellen door ons paddenscherm. We hadden langs beide kanten van de baan schermen geplaatst om de trekrichting van de amfibieën te kunnen bepalen. Het

scherm was in totaal meer dan 300 meter lang en zo kon er bijna geen dier langs of het werd wel gevangen door 1 van onze medewerkers. Wat ons wel verbaasde, was de aanwezigheid van meer dan een paar honderd salamanders (kleine - en Alpenwatersalamander) in één van de springbakken van de aangrenzende hondenclub. Na een goed gesprek wisten deze mensen te vertellen dat die salamanders al verschillende jaren bij hen in de springbak terecht komen. Echt dit had je moeten zien, ongelooflijk, zoveel salamanders op een hoopje. Kom gerust volgend voorjaar mee helpen met onze twee overzetacties.

Zagen jullie in het voorjaar nog ergens anders massaal amfibieën de straat oversteken? Laat het ons weten en we komen volgend voorjaar eens kijken. Ik denk bijvoorbeeld aan de andere kant van Fort 8, rond de Tarzanboskes en de Hollebeekvallei.

Natuurpuntkorting bij AS-Adventure

Leden van Natuurpunt krijgen vanaf deze zomer 7% korting op vertoon van hun lidkaart en de Explore More lidkaart A.S. Adventure, bij aankoop van producten uit de meest interessante gamma's voor natuurliefhebbers: trekking, travel & optiek, camping, fietskledij & accessoires. Je kan nog andere kortingskansen vinden op onze website: <http://www.hobokensepolder.be/lidmaatschap/kortingen.html>

Behaag...Natuurlijk "20/30"

Erik De Keersmaecker en Luk Smets

Precies **20 jaar geleden** verschenen de eerste promo-artikels over de Behaagactie van Natuurpunt in de gemeentelijke info-krantjes van de Rupelgemeenten. Meteen daarna kwam de uitbreiding van de campagne naar enkele buurgemeenten er bijzonder snel, zodat er nu 20 jaar later, mooie promo-artikels over Behaag...Natuurlijk verschijnen in de info-krantjes van **30 gemeenten** in het westelijk deel van de provincie Antwerpen.

Die uitbreiding kwam er als een soort vanzelfsprekendheid met dit jaar voor het eerst ook de promotie van de actie in Duffel, Malle en Zoersel.

Trendbreuk min of meer geslaagd ?!

Reden voor de start van de actie in 1994, was het doorbreken van een trend. Een trend, waarbij het toen bijna vanzelfsprekend was, dat ieder Vlaams tuintje afgeboord werd door 2 rijen coniferen, met ertussen een strak gazonnetje. Bijna morsdode natuur, waarbij het nest van ieder merelpaartje, onvermijdelijk geroofd werd door een ekster.

Hebben we in de voorbije 20 jaar met Behaag...Natuurlijk dan voor een trendbreuk gezorgd?

Waarschijnlijk wel. Gaan rusten en terugkijken op 20 jaar Behaag... Natuurlijk is er echter niet bij.

Ook vandaag merken we nog steeds dat er coniferen worden aangeplant, op percelen waar een streekeigen en bij voorkeur autochtone haag of houtkant zeker meer op zijn plaats zou zijn.

We zullen dus nu en ook in de toe-

komst moeten blijven ijveren om streekeigen en autochtone hagen en houtkanten aan te promoten en aan te planten. Gelukkig hebben we de voorbije jaren bijzonder sterke medestanders gevonden, onder meer in de regionale landschappen, die sinds enkele jaren ook in onze regio actief zijn.

Opnieuw bijzonder ruim aanbod!

Net zoals de voorbije jaren ging er aan de opstart van Behaag...Natuurlijk heel wat voorbereidend werk vooraf, met vergaderingen van de werkgroep Behaag...Natuurlijk in Ekeren en Kontich.

In deze werkgroep zitten vertegenwoordigers van 13 Natuurpuntafdelingen, leden van de milieuraden, en medewerkers van milieu- en groendienst van 30 gemeenten van Kalmthout tot Sint-Amands.

Tijdens het overleg in de werkgroep werden afspraken gemaakt over het aanbod, de samenstelling van de pakketten, de prijzen en de keuze van de boomkweker.

In Antwerpen wordt de campagne gedragen door het Ecohuis. Er zijn 3 bedelingspunten: Fort 7 in Wilrijk, de Bomenbank in Berendrecht en het Ecohuis in Borgerhout.

Het aanbod blijft deels klassiek, met de plantpakketten: houtkant, houtkant natte gronden, geschorren haag, doornhaag, bloesem- en bessenhaag, veldesdoornhaag,

meidoornhaag, sneukelbosje, vogelbosje, taxushaag, haagbeukenhaag en beukenhaag. Even klassiek is de knotwilgpoot en de klimplanten: bosrank, wilde kamperfoelie en hop. De bomen van het jaar zijn winterlinde en lijsterbes.

Nieuw - bijenhotelletjes te koop!

Het gaat niet zo goed met de bijen. Honingbijen verdwijnen uit hun korven en ook de wilde bijen doen het zo mogelijk nog slechter. Hoog tijd voor acties!

Onbekend is zeker onbemind en dat gaat zeker op voor onze wilde bijen. Wist je trouwens dat er meer dan 350 soorten wilde bijen voorkomen in ons land.

Koop een bijenhotelletje tijdens Behaag...Natuurlijk en hang het ergens einde februari op een zonnige plaats op in je tuin, met de voorkant van het bijenhotelletje tussen het oosten en het zuiden gericht.

Zodra de lente over het land begint te stromen, gaan zich daar van maart tot oktober boeiende taferelen afspeelen. Met verhalen over verleiding en bedrog, metselaars en behangers, macho's en huisvrouwen...

Wist je trouwens dat wilde bijen niet steken? En dat ze solitair leven en elk een eigen nestje maken en vooral dat ze bessenstruiken, fruitbomen en andere gewassen bestuiven? Kortom, voor Natuurpunt en de partners die meewerken aan Behaag... Natuurlijk is dit een prima moment om nu ook bijenhotelletjes te koop aan te bieden.

Op onze zoektocht naar een geschikt atelier kwamen we uit bij Den Atelier uit Niel. Dit is een arbeidszorgcentrum voor mensen, die omwille van een beperking, niet terecht kunnen in de gewone tewerkstelling. Verdeeld in groepjes werken een 40-tal mensen in Den Atelier, welke een project is van vzw Pegode: www.pegode.be Het leek ons dan ook een schitterend idee, om bij de bouw van de bijenhotelletjes samen te werken met Den Atelier, zo wordt Behaag...Natuurlijk

niet alleen een natuur-, maar ook een sociaal-economisch project. Voor de prijs hoef je het ook niet te laten: voor 14 euro krijg je bij de bedeling van Behaag...Natuurlijk een kant-en-klaar bijenhotel!

Bestellen van plantpakketten, knotwilgpoten, klimplanten, bomen en bijenhotelletjes **kan tot 25 oktober via de website van het Ecohuis** (ecohuis.antwerpen.be, typ 'behaag' in het zoekvak) en de bede-

ling van het plantgoed is voorzien op zaterdag 30 november. Meer info over Behaag...Natuurlijk 20/30 vind je op de website van het Ecohuis en op onze actiewebsite www.natuurpunt.be/behaag.

Mooie herinneringen aan Luc Kinnie

Luc Kinnie is gestorven op 19 maart dit jaar. Op 19 mei zou hij 93 jaar geworden zijn. Hij verbleef reeds 2 jaar in het rusthuis waar zijn dochter werkte.

Enkele getuigenissen:

- Was op het laatst heel slecht te been en had evenwicht problemen. (Elza Rovies)
- Rina Vredenburg was goed met hem bevriend. Zij bewonderde in Luc vooral zijn doorzettingsvermogen en wilskracht. Luc was iemand waar je je kon aan optrekken wanneer je al wat ouder werd.
- Telkens wanneer Elza of ik Luc ophaalden, stond hij steeds stipt "GELAARSD" klaar voor zijn deur aan de Oude-donkiaan (Deurne). In zijn buurt was hij geregeld te zien op de fiets met aan het stuur zware boodschappentassen en zelfs bloemen erbij. (Isa Bekers)
- Ik herinner me Luc zeker als een stil en rustig man, maar zeer geïnteresseerd in alles wat op de toch wel pittige wandelingen te beleven viel. Er zullen niet veel mensen op zijn hoogbejaarde leeftijd nog mee op uitstap gaan. Chapeau! (Ria Thys)
- Als eerste stond Luc altijd vóór 8 uur klaar op de Bist om mee op natuurpuntuitstap te gaan. Hij had dan al tram en busrit achter de rug want wilde geen tocht missen. 's Middags steevast zijn glas "MELK". Het was voor hem, als lichtgewicht, niet altijd simpel om tegen de westenwind op te tornen in Zeeland. We hebben menigmaal voor windscherm gespeeld :-). (Kris Vos)

Bedankt Luc, dat we je in ons midden mochten hebben.

Natuurpunt, EV-Point en WT Isolatie organiseren ...

Duizenden vrijwilligers zetten zich dagelijks in voor de natuur in Vlaanderen. Helaas zijn de effecten van de klimaatverandering meer en meer zichtbaar in onze natuur. Natuurpunt wil samen met partner EV-Point een oplossing aanreiken. U bent welkom op een **gratis info-avond over elektrisch rijden op groene energie**. Al je vragen worden beantwoord en je maakt een eerste rit met een elektrisch voertuig. De avond gaat door op **donderdag 12 december** - 19 u tot 22 u in het Ecohuis, Turnhoutsebaan 139 in Borgerhout.

Een tweede **gratis info-avond over isolatie van spouwmuren, dak en zoldervloeren** gaat door op **woensdag 18 december**. Zelfde plaats en uren.

Natuurpuntpartner WT Isolatie geeft je een zicht op de materialen, voor-

delen en kost van woningisolatie.

Schrijf je nu in op <http://www.natuurpunt.be/EVparticulier> voor donderdag 12 december of op www.natuurpunt.be/wtisolatie voor woensdag 18 december. Je kan ook mailen naar petra.beeckx@natuurpunt.be.

Vermeld je naam, de datum en de locatie. Deelnemen is GRATIS, maar de plaatsen zijn beperkt.

Woonwandelingen - Ontdek wonen in Antwerpen Zaterdag 5 oktober 2013

Wat zijn de woonwandelingen?

Tijdens een woonwandeling bezoekt u 3 à 4 woningen. De eigenaars geven u uitleg over hun woning, renovaties en bouwproject. U ontdekt hoe zij licht brengen in smalle ruimtes, extra bergruimte creëren, speelruimte voor kinderen inrichten, besparen op energiekosten, ... Tegelijkertijd maakt u een wandeling door de wijk. Een inwoner vertelt u meer over het leven in de wijk.

In onze afdeling Hoboken en Antwerpen Kiel hebt u de keuze uit 5 woonwandelingen.

1) **Wonen met kinderen op het Kiel**
Code: B20

2) **Verrassend hedendaags wonen op het Kiel** - Code: B21

3) **Boeiend wonen in de schaduw van Den TIR - Kiel** - Code: B22

4) **Onverwacht grote inspirerende tuinen in Hoboken** - Code: B23

5) **Rust en groen wonen in Hoboken** (opgepast: dit is een lang parcours)
Code: B24

Deze wandeling doorkruist een groot deel van Hoboken en verbindt verschillende buurten, met verschillende types straten, waar de woningen ook telkens andere type gezin huisvesten. De bewoners van drie woningen kunnen uren vertellen over hun verbouwing en over de troeven van deze uitzonderlijke wijk.

Praktisch:

- Er zijn 3 starttijden: 13, 14.30 en 16 uur
- Startplaats: woonkantoor of andere stedelijke werking, soms een koffiehuis in

de wijk. Bereikbaar met openbaar vervoer, soms is er parkeerplaats in omliggende straten.

- Deelname aan de wandelingen is gratis

Inschrijven?

Contacteer de Infolijn op het nummer 03/22 11 333 en geef de code van wandeling door.

Bomen in de herfst

Tekst en foto's: Eva Suls

In de herfst veranderen de bladeren van de bomen van kleur, daarna vallen de blaadjes allemaal naar beneden. Waarom eigenlijk?

De bladeren vallen om het verlies van vocht te voorkomen, een boom heeft water nodig om te kunnen overleven. Via de wortels neemt de boom water op en via de kleine openingen in de bladeren verdwijnt het water opnieuw. Een boom moet dus oppassen dat hij niet uitdroogt in de winter, hij zorgt ervoor dat hij geen water meer kan verliezen en laat zijn bladeren vallen.

Voor ze vallen worden de meeste voedingsstoffen uit het blad gehaald, afgebroken en naar andere delen van de boom getransporteerd. De bladeren bevatten bladgroenkorrels, langzamerhand trekt de boom de korrels uit het blad en hierdoor ontstaan de mooie herfstkleuren. Na een tijdje ontstaat er tussen het blad en de tak een kurklaagje en kan het blad vallen. De bladeren vallen dus vanzelf naar beneden en hebben hiervoor geen wind nodig!

Een stam van een boom bestaat vooral uit dood hout. Alleen aan weerszijden van het groeiweefsel of cambium ligt levend materiaal, de rest is dood. Dit groeiweefsel maakt zowel aan de binnen- als aan de buitenzijde nieuwe cellen. Hierdoor wordt een boom steeds dikker. De cellen aan de buitenzijde vormen de bast en de schors. Als de bastcellen afsterven, dan vormen zij de schors. Een boom heeft een schors nodig om zich te beschermen tegen uitdroging, beschadiging en vraat. De schors kan ook barsten, hierdoor zien we vaak een schors die gegroefd of schilferig is.

De cellen aan de binnenzijde vormen het hout. Het hout dat het laatst is ontstaan vormt het spinthout. De buisjes hierin zorgen voor het transport van water met voedingsstoffen vanuit de wortels naar de rest van de boom. Ook de houtcellen aan de binnenzijde van het spinthout heb-

ben hiervoor gediend, maar zijn nu dichtgeslibd. Dit is het kernhout en dient als steun voor de boom. Wordt het kernhout aangetast, dan kan het hout wegrotten. De boom zal dan hol worden, maar aan de buitenzijde blijft de boom leven en zal hij zijn best doen om de wond te overgroeien.

Op een doorsnede kunnen we de jaarringen terugvinden. Deze ringen ontstaan jaarlijks en worden veroorzaakt doordat de diktegroei in het voorjaar groter is dan de rest van het jaar.

De bladeren nemen koolstofdioxide en water op en zetten deze om in zuurstof en koolhydraten. Dit alles gebeurt met de hulp van het zonlicht. Koolstofdioxide, zuurstof en waterdamp stromen het blad in en uit door de zogenaamde huidmondjes aan de onderzijde van het blad. Deze huidmondjes sluiten zich als er een tekort aan vocht is of als er geen licht meer op het blad valt. De wortels hebben voor de groei en de opname van water veel zuurstof nodig. Deze zuurstof halen ze uit de grond. Daarom zitten de meeste wortels in de zuurstofrijke bovenlaag van de bodem, op grotere diepte

groeien haast geen wortels meer. Bomen zijn gevoelig voor zuurstoftekort in de bodem. Boomsterfte wordt vaak veroorzaakt door asfaltering van wegen of lekken van gasleidingen

Met de hulp van bladeren kan je de verschillende boomsoorten vrij eenvoudig herkennen, neem tijdens een wandeling een bomengids mee zodat je steeds aan de hand van het blad de juiste boom kan terugvinden, veel plezier!

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 24 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Beide tijdschriften samen kosten 14,50 euro.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 7 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening:
BE35 9796 3996 0737 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening BE56 2930 2120 7588 van Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "7742 Reservaatfonds Hobokense Polder".

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be
Danny Jonckheere, Cdt. Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken, 03/828.64.03

Conservator Hobokense Polder: conservator@hobokensepolder.be
Wim Mertens, Jan de Groofstraat 13, 2610 Wilrijk, 03/216.93.62

Redactie en lay out Polder.blad: tijdschrift@hobokensepolder.be
Ria Thys en Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Ledenadministratie, penningmeester en webmaster:
leden@hobokensepolder.be - webmaster@hobokensepolder.be
Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Geleide wandelingen: wandelingen@hobokensepolder.be
Annie Van Zwieten, Zomerdijklaan 4, 2660 Hoboken, 03/828.37.60

Propaganda:
André Driesen, Krekelstraat 124, 2660 Hoboken, 03/829.19.10

Goudklompjes:
André Van Langenhove, Zevenbergenlaan 8, 2660 Hoboken, 03/288.00.81
Gilbert Van de Velde, Van Traynellaan 28, 2660 Hoboken, 03/825.12.75

Natuurbeheer voor schoolklassen:
Roger Desmedt, Vlaamse Kunstlaan 68/3, 2020 Antwerpen, 03/ 237 97 47

Volg ons op Facebook

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door onze natuurgidsen van Natuurpunt Hobokense Polder

Een wandeling in de Hobokense Polder aanvragen?
Hoe doe je dat?

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Website: www.hobokensepolder.be

Raadpleeg deze website voor achtergrondinformatie, foto's en videoclips van activiteiten, de geschiedenis van de Hobokense Polder, laatste info, ...

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Onze afdeling heeft een **open bestuur**. De bestuursvergaderingen vinden in principe plaats op de **derde dinsdag van de maand om 20 u in zaal Moretus, Berkenrodelei 34 te Hoboken**. Alle leden zijn welkom. Zie verder in het tijdschrift voor eventuele wijzigingen.

Natuur.kalender 2014

Dit jaar is de kalender is een onderdeel van een grotere samenwerking tussen Natuurpunt, fotograaf Wouter Pattyn en uitgeverij Lannoo. Samen brengen we in 2014 een boek uit met als titel: "Natuur vanuit de hemel" met unieke luchtfoto's van Vlaamse natuurgebieden. In de kalender krijg je alvast een voorproefje van dit unieke boek aan de hand van enkele foto's. Bovendien zit in de kalender een kortingsbon van 5 euro voor aankoop van het boek.

Uitzicht: 13 recto-verso bladen (cover en 12 maanden). Op de rectozijde wordt telkens een foto afgedrukt, de versozijde bestaat uit de kalender-gegevens. De bladen zijn aan elkaar gehecht met een ringsysteem. Het formaat is 24,5 cm x 24,50 cm. Voor **10 euro** heb je een jaar lang elke maand een nieuwe mooie foto aan je muur.

Te bestellen door storting op rekening BE35 9796 3996 0737 van Natuurpunt Hobokense Polder vzw. Gratis levering, voor zover je woonachtig bent in postnummers 2660 en 2020.

Op www.hobokensepolder.be/tekoop kan je er al eens in bladeren.

Scholeksters
Joachim Pintens

In de bioscoop
vanaf 25/09

MET DE STEM VAN JOHAN HELDENBERGH

DE NIEUWE WILDERNIS

GROTE NATUUR IN EEN KLEIN LAND

fotografie RUBEN SMIT geluid HENK MEEUWSEN montage NIELS ROZA
productie EMS FILMS TON OKKERSE uitvoerend producent IGNAS VAN SCHAICK regie MARK VERKERK
Vlaamse versie ASSOCIATE DIRECTORS i.s.m. NATUURPUNT
INFO en FILMBOEKINGEN INFO@ADIRECTOR.BE

Plus EMS FILMS associate directors b EMS FILMS DMorgen
overlog.be Tom & Co INF PARRAS FORUM

Activiteitenkalender

Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

Oktober	Dagelijkse herfsttrektellingen
Za 5 okt	Simultaantelling
Zo 6 okt	Zwerfvuilactie
WE 12/13	Watervogeltellingen
Di 15 okt	Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Za 19 okt	Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Za 26 okt	Natuurgebieden Noord-Limburg
Za 26 okt	Halloweentocht in de Polder
Zo 3 nov	Zwerfvuilactie
Za 16 nov	Dag van de Natuur: Natuurbeheer i.s.m. JNM (gratis picknick: inschrijven)
WE 16/17	Watervogeltellingen
Di 19 nov	Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Vr 29 nov	Scandinavië: Fotolezing in Extra Time
Zo 1 dec	Zwerfvuilactie
Zo 8 dec	Natuurgebieden Antwerpen-RO
Za 14 dec	Natuurbeheer in de Hobokense Polder
WE 14/15	Watervogeltellingen
Di 17 dec	Bestuursvergadering in Zaal Moretus

Natuurbeheer: Onze Goudklompjes werken elke woensdag in de Polder en dit van 9.30 u tot ca 14 u.
Voor info: contacteer André Van Langenhove, 03/288 00 81 of Gilbert Van de Velde, 03/825 12 75
Info natuurbeheer met schoolklassen: Roger Desmedt, 03/ 237 97 47

Artikels voor het volgende Polder.blad - met verschijningsdatum 1 januari 2014 - dienen bij de redactie te zijn op **30 november 2013** (zie colofon, blz. 38)

www.hobokensepolder.be